

ไปในงาน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๓

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจ ตั้งใจ โลกนี้เหมือนไม่มี ถ้าเราตั้งใจของเราละ โลกนี้มีเราคนเดียว มีความรู้สึกของเราคนเดียว เราพยายามตั้งใจไว้ ฟังเทศน์ ตั้งใจไว้เฉยๆ ไม่ต้องกำหนดพุทโธ ไม่ต้องกำหนดสิ่งใดทั้งสิ้น ตั้งสติไว้ เสียงเทศน์นี้จะมาหาเราเอง แต่ถ้าเราปฏิบัติของเราคนเดียว เห็นไหม เราต้องกำหนด พุทโธๆ ถ้าจิตยังไม่สงบ ถ้าจิตสงบแล้วเราจะใช้ปัญญา นั่นอีกเรื่องหนึ่ง

ถ้าจิตสงบแล้วจะออกใช้ปัญญา จิตสงบแล้วออกใช้ปัญญาไปเลย จนใช้ปัญญาไป มันใช้กำลังไปมากเข้า เรากลับมาที่พุทโธอีก ขณะที่เรากำหนดพุทโธๆ เห็นไหม เหมือนโลกนี้ไม่มี มีพุทโธกับเราเท่านั้น พุทโธๆ จนพุทโธกับจิตนี้สมานเป็นเนื้อเดียวกัน ถ้าจิตคือพุทโธนี้ประสานเป็นเนื้อเดียวกัน จิตนี้จะมีความสงบเพราะมันนึกพุทโธไม่ได้ มันเป็นเรื่องของจิตเห็นไหม ถ้าจิตนี้กับพุทโธสมานเป็นเนื้อเดียวกัน เห็นไหม สัมมาสมาธิ

ถ้าสัมมาสมาธิพักก่อน เวลาพักสัมมาสมาธิไม่ต้องห่วงเรื่องว่า จะต้องใช้ปัญญา ปัญญาจะเกิดขึ้นต่อเมื่อจิตออกมา ออกจากสมาธิ ออกจากอัปนาสมาธิ ออกมาถึงอุปปจารสมาธิ เราออกใช้ปัญญาได้ มันจะเป็นของมัน ถ้าผู้ที่ปฏิบัติแล้วมีความชำนาญมันจะเป็นของมันโดยธรรมชาติ แต่ถ้าเราพยายามของเรา เราพยายามกดของเรา พยายามจะให้เป็นอย่างนั้น เป็นการสร้างภาพ เห็นไหม

เพราะอะไร เพราะเราฟังเทศน์เราก็อยากจะได้คุณธรรม อยากจะได้ธรรมะ อยากจะได้ความรู้มากๆ แต่สายไปตลอด เห็นไหม ฉะนั้น โลกนี้เหมือนไม่มี โลกนี้กับเรา โลกนี้ส่วนโลก เรากับโลก ต่างอันต่างจริง ของใครของมันเห็นไหม เวลาฟังเทศน์ ตั้งใจอย่างนั้น เพราะธรรมขององค์สมเด็จพระเจ้าสัมพุทธเจ้านะ โลกจะมีอย่างนี้เพราะว่าเป็นอจินไตย มันจะมีอย่างนี้ของมันตลอดไป ชีวิตนี้ไม่มีต้นไม่มีปลาย มันก็จะเกิดของมันอย่างนี้ตลอดไป

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้นจะพาเราออกจากวิญญูะ ผลของวิญญูะ ผลของการเกิดคือผลของวิญญูะ ผลของคุณงามความดี ผลของบาปอกุศล บาปและความดีความชั่วทำให้เวียนตายเวียนเกิดอย่างนี้ จะมีศาสนาหรือไม่มีศาสนา ความดีความชั่วมันก็เป็นความดีความชั่ววันยังค่ำ แต่ความดีความชั่ว เห็นใหม่ สุขกับทุกข์ เรื่องของโลกๆ เขา มันจะหมุนเวียนไปอย่างนี้ ถ้าหมุนเวียนไปอย่างนี้ เราเกิดมาในพุทธศาสนา เห็นใหม่ สังกรรมจะทำจิตเราออกจากวิญญูะ ถ้าจะออกจากวิญญูะ เห็นใหม่ จะเป็นสังกรรมตามความเป็นจริง ถ้าไม่เป็นสังกรรมตามความเป็นจริง เห็นใหม่

เวลาไม่มีศาสนา คำว่าไม่มีศาสนาคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ได้ตรัสรู้แล้วหมดกาลหมดสมัย เห็นใหม่ นั่นไม่มีศาสนาก็ต้องคืนรนเอา แล้วผู้ที่มีอำนาจาสนาเห็นใหม่ พระปัจเจกพุทธเจ้าเกิดตรงนี้ พระปัจเจกพุทธเจ้าเกิดเพราะไม่มีศาสนา ไม่มีศาสนา ไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นใหม่ ว่าศาสนามีอยู่โดยดั้งเดิม ถ้าหมดแดนหมดเขตหมดสมัยแล้ว ธรรมะไม่มี ธรรมะไม่มีสำหรับสาวกสาวกะ ธรรมะไม่มีสำหรับผู้ที่วุฒิภาวะด้อย ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

แต่ผู้ที่ช่วยเหลือตัวเองได้ด้วยความสามารถของเขา คือพระปัจเจกพุทธเจ้า เพราะไม่มีธรรมและวินัย เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ ไม่มีผู้ชี้แนะ ตรัสรู้เองโดยชอบ แต่ของเรามีธรรมและวินัยอยู่แล้ว เห็นใหม่ เราเกิดมาพบพุทธศาสนามีบุญกุศลมากเพราะเราเกิดมา ถ้าไม่มีพระพุทธศาสนา จิตนี้ความดีความชั่วมันก็พาให้จิตนี้เวียนตายเวียนเกิดโดยธรรมชาติของมัน แต่ในปัจจุบันนี้เราเกิดมาเรามีบุญกุศลของเรา เพราะเราเกิดมาท่ามกลางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามาจากไหน มาจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ้าไม่มีศาสนา ผู้ที่ตรัสรู้เองโดยชอบคือพระปัจเจกพุทธเจ้า แต่ไม่มีศาสนาอยู่ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า วางธรรมและวินัยไว้ เหมือนกับเรามีทางออกใจ เรามีทางออกเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยไว้ให้เราก้าวเดิน ถ้าเราก้าวเดินเพราะความเชื่อ เพราะความศรัทธา เราถึงแสวงหาเราถึงพยายามกัน พยายามเพื่อให้จิตของเราพ้นออกไปจากตัณหาความทะยานอยาก พ้นจากกิเลส พ้นจากอวิชชาที่มันครอบงำเราอยู่ แต่เพราะมันมีตัณหาความทะยานอยากมันครอบงำเราอยู่ มันถึงเกิดความทุกข์ ใจ กิเลสมันให้แต่ผลลบกับเราละ

ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้พิสูจน์กับใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมไปแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยไว้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุข องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวา มีเบื้องซ้ายคือพระโมคคัลลานะไปสวรรค์ชั้นไหน ชั้นไหน ไปมา เห็นไหม กลับมา คนตายตระกูลนั้นบ้านนั้นมาเกิดชั้นนี้ ชั้นนั้นๆ ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ใหม่ๆ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พูดถึงคนก็เชื่อถือศรัทธา เพราะการเผยแพร่ธรรมเห็นไหม คนไม่มีหลักมีเกณฑ์ก็หลักลอยของเขา เขาไม่มีหลักเกณฑ์ของเขา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการ เป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนั้น ตามหลักเป็นจริง แต่มันโลกกับธรรม เรื่องของโลกๆ คนไม่เข้าใจ เวลาตัวเองทุกข์ยากก็ต้องการให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดอย่างนั้น พูดอย่างนั้น พอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไปเชื่อไม่เชื่อก็อีกเรื่องหนึ่ง นี่ไง วุฒิภาวะ พูดไปเขาเชื่อหรือไม่เชื่อ เขาฟังเราหรือไม่ฟังเรา ฟังแล้วเขาตีความหลากหลายแตกต่างกันไปอีก มันเป็นไปได้อีกมหาศาลนะ เพราะอะไร เพราะวุฒิภาวะของคนมันไม่ถึง วุฒิภาวะของคนมันไม่ได้

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรู้สัตว์ขันธ์สัตว์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมากกว่าดئونเอาพวกเราพ้นจากกิเลสไปทั้งนั้นเลย มันเป็นไปได้หรือ มันเป็นไปได้ไม่ได้ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมายังท้อใจเลย มันจะสอนเขาได้อย่างไร เพราะโลกกับธรรม โลกเป็นส่วนหนึ่งของโลก ธรรมเป็นส่วนหนึ่งของธรรม ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงลึกซึ้งถึง ถึงบอกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้เองโดยชอบ พระปัจเจกพุทธเจ้าเท่านั้นที่ตรัสรู้เองโดยชอบ มันเป็นความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง ลึกซึ้งจนแทบจะเป็นไปไม่ได้สำหรับผู้ที่ไม่มีบุญญาธิการ แต่พวกเรามีบุญญาธิการ เพราะเรามีความเชื่อมีความศรัทธาใจใหม่ เพราะเรามีความเชื่อความศรัทธาเราถึงแสวงหาของเรา

การแสวงหา ดูพระเราสิ เวลาพระเราออกธุดงค์ ธุดงค์ไปเพื่ออะไร ทุกข์ๆ ยากๆ ไปนะ ทุกข์ๆ ยากๆ แสวงหาที่เพื่อหาใจของเราใจ หาใจของเรา หาแก่นสารของเรา เพื่อประพฤติปฏิบัติของเรา ให้จิตนี้ให้ความรู้ลึกซึ้งมันพ้นออกไปจากทุกข์ ถ้าพ้นออกไปจากทุกข์ก็คือพ้นออกไปจากจากกิเลส มันไม่มีแรงขับ มันจะไปเกิดได้อีกอย่างไรละ สิ่งที่เราแสวงหากันอยู่นี้ด้วยต้นหาความทะยานอยาก เพราะมันมีทุกข์ มันมีแต่กิเลสค้นหา

ทะยานอยาก มันก็แสวงหา ยิ่งแสวงหา มันก็ยิ่งทุกข์ แต่ถ้าเรามีครูมีอาจารย์ของเรา ถึงมันจะทุกข์ ก็ทุกข์เพื่อที่จะดับทุกข์ แต่ถ้าเราเป็นห่วงกังวล เรากลัวจะประสบกับความทุกข์ เราปฏิเสธ เราไม่ทำอะไรเลย มันยิ่งทุกข์เข้าไปใหญ่ มันไฟสุ่มซอน

ทุกข์แบบโลก ทุกข์แบบประจำธาตุขันธ์ ทุกข์เพราะความทุกข์มันมีอยู่โดยธรรมชาติของมัน ความแสวงหา ความบกพร่อง ความไม่ได้ตั้งใจ มันเป็นความทุกข์ทั้งนั้น มันไม่มีสิ่งใดเติมเต็มได้หรอก แต่ถ้าเราเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราพยายามเอาออก เหมือนการทำบุญถ้าใครได้เอาทรัพย์สมบัติ ได้เสียสละออกไป เหมือนไฟไหม้เรือน ใครได้เอาเรือนออกจากบ้านนั้น เรือนที่ไฟไหม้นั้น มันจะเป็นทรัพย์สมบัตินั้น ที่เหลือจะเป็นของเรา เราเสียสละเราทำทานของเรา เห็นไหม

นี่ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติ ในใจของเรานะมันมีแต่ความทุกข์ความอยาก เราจะเสียสละ เราจะประพฤติปฏิบัติกันอย่างไร ปฏิบัติเพื่อใคร ปฏิบัติเพื่อประโยชน์สิ่งใด นี่ก็เหมือนกัน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสวงหามานะ ศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ มหาศาลเลย สิ่งต่างๆ ก็พยากรณ์ว่าเป็นพระอรหันต์ เป็นศาสดาทั้งนั้น ในเดียรถีย์ นิครนถ์ต่างๆ นะ เขาก็ว่าของเขาเป็น เวลาไปศึกษากัน แล้วมันศึกษาได้อะไรมา มันก็ได้เรื่องโลกๆ มา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิเสธมาหมดแล้วนะ แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนกลับมาในการประพฤติปฏิบัติ อานาปานสติ ทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจมันสงบเข้ามา เห็นไหม ความที่ใจสงบเข้ามามันเป็นสัมมาสมาธิ เวลาสัมมาสมาธิ เราไม่ต้องไปพยายามได้สิ่งใด อยากรู้สิ่งใด อยากทำสิ่งใด สิ่งนั้นก็เลศค้นหาความทะยานอยากมันกระตุ่นทั้งนั้น ทดสอบสิ่งใดก็แล้วแต่ ทำทุกข์กิริยา ทำต่างๆ ทรมานตนขนาดไหน เพราะเข้าใจว่าสรรพสิ่งความคิดไม่ดี สิ่งที่ไม่ดีมันเกิดจากเราใช่ไหม ใช้ตบะธรรมแผดเผามัน แผดเผาด้วยความทุกข์ ด้วยทุกข์กิริยาต่างๆ มันเป็นไปไม่ได้ มันเป็นเรื่องของโลกๆ เห็นไหม ความคิดเรานี้เป็นโลก ความเห็น ความคิด เราเป็นโลกทั้งนั้น มันเกิดจากภพ เกิดจากความเห็นของเราเห็นไหม

เพราะฉะนั้น การประพฤติปฏิบัตินี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทดสอบตรวจสอบมาหมดแล้วละ เวลาทำอานาปานสติ ทำความสงบของใจเข้ามา พอใจสงบของมันเข้ามา มันเป็นสังขะ มันเป็นสังขะเพราะมันสงบของมันเอง คุณองไฟสิ เวลาไฟ

ลูกโชติช่วงมันเป็นความร้อนใจใหม่ มันเผาไหม้ทุกอย่างไปใจใหม่ ถ้าไฟมันมอดลงๆ เห็นไหม นี่ก็เหมือนกัน พลังงานของใจ เวลามันคิดคืนของมัน ในหัวใจเรามันไปเติม กำลังของมัน เห็นไหม เรามีสติปัญญาของเรา กำหนดลมหายใจให้มันเย็นลง ให้มันหดสั้นเข้ามา ให้มันเป็นตัวของมันเอง เห็นไหม นี่สัมมาสมาธิ อานาปานสติ เวลาจิตมันสงบเข้ามา มันดิ่งลง นิ่งลง นิ่งลง โดยที่มีสติสัมปชัญญะพร้อม เห็นไหม บุญเพนิวาसानุสติญาณ ญาณหยั่งรู้ รู้ความสงบของใจ รู้อดีตชาติ รู้สิ่งข้อมูล รู้ความสะสม รู้ใจ

รู้ว่าสิ่งทำมา ทำดีทำชั่วมา มันรู้เห็นไปหมด ความรู้ความเห็นนี้ เห็นไหม ความรู้ความเห็นอย่างนี้แก้กิเลสไม่ได้ สาวลักษณะไหน เราทำบุญมาอย่างน้อยขนาดไหน อดีตชาติยาวไกลขนาดไหน มันสาวไปได้ เห็นไหม แต่ไม่มีปัญญา พอไม่มีปัญญามันฆ่ากิเลสไม่ได้ พอฆ่ากิเลสไม่ได้ ย้อนกลับมาถึงปัจจุบัน เวลาคบเพนิวาसानุสติญาณ เห็นไหม จิตเวลาเป็นสมาธิ มันตั้งมั่นของมัน มันมีหลักเกณฑ์ของมัน มันสาวไปในข้อมูลของใจ เห็นไหม สาวกลับมา ดิ่งกลับมาในปัจจุบัน ในภพเรานี้ไง ปัจจุบัน สิ่งที่เราเป็นอยู่เดี๋ยวนี้ไง นี่ก็ปัจจุบัน

พอปัจจุบันเสร็จแล้วกำหนดจิตให้มันละเอียดเข้าไป จุติปภาตญาณ เห็นไหม อนาคต อนาคตนี้แรงขับของมันไป นี่คือการตรวจสอบ นี่คือการวัดผลของใจ ถ้าใจมันวัดผล สิ่งที่เราเป็นอดีต มันกลับมาแล้วปัจจุบันมันก็แก้กิเลสไม่ได้ รู้ถึงอนาคตที่มันจะไปเกิดโดยแรงขับไปนี่ ไปถึงที่สุดแล้วกลับมามันก็แก้กิเลสไม่ได้ เห็นไหม เพราะมันไม่ใช่ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ อาสวัคชญาณ เพราะมันเป็นปัจจุบันใจใหม่ สัมมาสมาธิ จิตที่เป็นสมาธิ สัมมาสมาธิโดยตั้งมั่นอยู่นี้ สิ่งนี้มันเป็นปัจจุบัน พอเป็นปัจจุบันก็เกิดหลักเกณฑ์ที่ว่าเคยย้อนไปแล้ว อดีตก็ไม่ใช่ อนาคตก็ไม่ใช่ จิตมันไม่ส่ายไปในอดีตกิลมถานุโยค กามสุขัลลิกานุโยค ไม่ตกเป็น ๒ ฝ่ายใจใหม่ มันอยู่ตรงกลางของมันใจใหม่ มัชฌิมาปฏิปทา ปัจจุบันนี้ เห็นไหม ย้อนกลับอาสวัคชญาณ ทำลายกิเลส นี่ผลที่เกิดจากอาสวัคชญาณ ทำลาย อวิชชา ปัจจยา สังขารา สังขารา ปัจจยา วิญญานัง กลับมาถึงที่สุด ทำลายภพทั้งหมด เห็นไหม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาสวัคชญาณ คือมรรค ๘ คืองานชอบ เพียรชอบ ดำริชอบ ความชอบธรรม ตรัสรู้เองโดยชอบ โดยชอบธรรม เห็นไหม แล้ววางธรรมและวินัยไว้สำหรับสาวก

สาวกะ วางธรรมและวินัยไว้เพราะรื้อสัตว์ชนสัตว์อยู่ จนพ้นจนสิ้นอายุขัยไป วางธรรมและวินัยไว้เพื่อให้เหล่าสาวกสาวกะนั้นได้เป็นแนวทางไป

ปัจจุบันศาสนาเจริญรุ่งเรือง รุ่งเรืองเพราะคนมีความเชื่อ มีความศรัทธา มีการประพฤติปฏิบัติ เห็นใหม่ เวลาศาสนาเผยแผ่ไป องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไป เห็นใหม่ ๑๐๐ปีทำสังคายนาครั้งที่สอง ถึงได้จารึกเป็นตัวอักษรไว้ ได้จารึกเป็นธรรมและวินัยที่เผยแผ่ตามกันมา เผยแผ่ตามกันมามันเข้าไปในสังคมใดละ สังคมใดมีความรู้ความเห็นอย่างไร สังคมใดในสังคมนั้นก็ตีความกันไปตามสังคมนั้น เห็นใหม่ มันก็เลื่อนไปลางไป มันก็มีผู้มีบุญญาธิการมารื้อมาคั้นมันตลอดเวลา

ในสมัยปัจจุบัน เราก็มีหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น มารื้อคั้นขึ้นมา ในการประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ทดสอบในหัวใจ เห็นใหม่ ก่อนหน้านั้น หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านจะเป็นกองทัพธรรมที่ปราบผีปราบสาวงมาจากทางภาคอีสาน นี่ไง เพราะเขาเชื่อกันไป ความรู้ความเห็นความเชื่อ สิ่งนั้นมันเป็นเรื่องโลกๆ ใจ เวลาจิตเห็นใหม่ เวลาประพฤติปฏิบัติไป สัมมาสมาธิ มิจฉาสมาธิ สมาธิเวลาเป็นมิจฉาขึ้นมามันก็ทำสมาธิเหมือนกัน เวลาเขาทำไสยศาสตร์ ทำคุณไสย ทำสิ่งต่างๆ เขาเชื่อผีเชื่อสาวงกันไป เขาก็ใช้สมาธิของเขาเหมือนกัน

การประพฤติปฏิบัติโดยโลก โดยความเห็น โดยไสยศาสตร์ โดยต่างๆ มันก็ออกนอกกลุ่มนอกทางกันไป ถือผีถือสาวงกันไป เห็นใหม่ หมอผี หมอขวัญ หมอต่างๆ เห็นใหม่ เขาก็ทำของเขากันไป สิ่งต่างๆ ก็ทำกันไปเพื่อประโยชน์กับโลก เห็นใหม่ เวลาคนเข้าถึงธรรมเชื่อได้มากขนาดนั้น เป็นที่พึ่งที่อาศัยของเขาได้มากขนาดนั้น หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นนะ ท่านเข้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ท่านเข้าถึงสัจจะความจริง เห็นใหม่ พยายาม เวลาปราบผี ปราบสิ่งต่างๆ ปราบพวกที่เขาออกนอกกลุ่มนอกทาง เห็นใหม่ บอกว่าให้นึกถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง สิ่งอื่นๆ ไม่มีที่พึ่งหรอก พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง แล้วถ้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งจากข้างนอก จากข้างนอกคือวัฒนธรรมประเพณีที่เราจะพึ่งอาศัย

แต่ถ้าเรามีหลักมีเกณฑ์ของเราขึ้นมา เราทำความสงบของใจเราขึ้นมา เราจะเห็นจิตสงบเข้ามา สิ่งที่จิตสงบเข้ามา มันเข้ามาที่ไหน มันเข้ามาที่พุทธะ พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน นี่คือตัวจิตเลยๆ ตัวจิตเท่านั้น ถ้าตัวจิตจะย้อนกลับ

มาด้วยการประพฤติปฏิบัติให้เป็นตามความเป็นจริงขึ้นมา สิ่งที่เป็นตามความจริงขึ้นมา มันจะย้อนกลับเข้าไปในหัวใจของเราเอง สิ่งที่ทำนี้มันถึงมีรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตามความเป็นจริง ถ้าไม่มีรัตนตรัยที่ตามความเป็นจริง เห็นใหม่ เราก็ทำตามประเพณีวัฒนธรรมไป

พุทธมามกะให้ปฏิญาณตนถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สิ่งทีปฏิญาณตนถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เห็นใหม่ มันปฏิญาณตน แล้วเราก็ใช้ดำรงชีวิตของเราไป เราเป็นชาวพุทธ เราก็มีประเพณีวัฒนธรรมของเรา เห็นใหม่ แต่มันก็เป็นพุทธเรื่องโลกๆ เห็นใหม่ เวลาพูดถึงเวลาประพฤติปฏิบัติกันมันก็เป็นไสยศาสตร์ มันก็เป็นเรื่องโลก มันเป็นเรื่องโลก ใจกับงาน ใจในงาน เห็นใหม่ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า มนุษย์เราก็คงมีกายกับใจ ร่างกายของเรา เห็นใหม่ เพราะมีบุญกุศล คนทำมนุษยสมบัติ ใครถือศีล ๕ มาสะอาดบริสุทธิ์ เห็นใหม่ ผู้ที่ปาณาติปาตา ศีล ๕ นี้มนุษยสมบัติ

ถ้ามนุษยสมบัติรักษาศีลขึ้นมาเสียสละทานขึ้นมา เกิดมาเห็นใหม่ ร่างกายของเรา นี้รูปสมบัติ รูปสมบัติที่เป็นที่นิยมชมชอบ มีรูปสมบัติที่ดีแล้วมีจิตใจด้วย ร่างกายและจิตใจ ถ้ามีร่างกายจิตใจนี้มันมีงาน ใจในงาน งานก็คือร่างกาย ใจก็คือจิตวิญญาณในงาน นั้น ใจในงาน ถ้าเป็นความจริงนะ สิ่งนี้เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เห็นใหม่ จะสอนใครได้หนอ จะสอนใครได้หนอ เพราะมันมีกายกับใจ สิ่งในโลกมีขึ้นมา มันมีกายกับใจ มันเป็นสิ่งทีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเตือนสติเรา ให้เราได้อำนาจ ปัญญา ได้ใคร่ครวญในชีวิตจริงของเรา

เราก็คิดแบบโลกๆ เห็นใหม่ ถ้าคิดแบบโลกๆ มันก็เป็นเรื่องโลกตลอดไป ทั้งๆ ที่ใจในงานนั้น เราก็เทียบเคียงว่าใจในงานนั้น เราก็เข้าไปที่โต๊ะอาหารว่าใจในงานนั้นก็เทียบเคียงอย่างนั้น เห็นใหม่ บุคคลาธิษฐาน แต่ความจริงท่านพูดถึงความรู้สึก ถ้าผู้ที่ปฏิบัติแล้ว มันจะละเอียดอ่อนกว่านี้ไปอีกมหาศาลเลย แต่ถ้าบอกว่าใจในงาน ใจก็คือใจ งานนั้นก็คือร่างกาย ถ้าเปรียบเทียบอย่างนี้มันก็เห็นได้ในสภาพแบบนี้ แต่เวลาจิตใจที่มันเป็นทางวิทยาศาสตร์นะ ถ้าวิทยาศาสตร์ เวลาเขาพูดกัน เวลาจิตแพทย์ เห็นใหม่ เรื่องจิต เรื่องจิตวิทยา เรื่องจิตแพทย์นี้ เขาก็ใช้ทางวิทยาศาสตร์การรักษาคอนไซคนป่วย เวลาป่วย เขาใช้จิตวิทยา ใช้จิตแพทย์เข้าไปรักษา เขาใช้ยาของเขา ใช้วิชาการของเขา เขารักษา ถ้ารักษาหายนี้แล้วเป็นอรหันต์ใหม่ละ มันก็ไม่ได้เป็นพระอรหันต์เห็นใหม่

รักษาให้จิตใจหายเป็นปกติมา ให้จิตมีสติสัมปชัญญะ นี่คือโลกใจ ถ้ากายกับใจ เห็นไหม กายเป็นงาน ใจนั้นเป็นจิตวิญญาณ แล้วถ้ารักษาแล้ว โลกเป็นวิทยาศาสตร์ เวลารักษาขึ้นมามันก็หายเป็นปกติขึ้นมา มันมีคุณธรรมอะไรไหม มันไม่มีคุณธรรมสิ่งใดๆ เลย ในการประพฤติปฏิบัติแบบโลกๆ ใจ ในไสยศาสตร์ เวลาเขาประพฤติปฏิบัติกัน ไป ที่ว่าเขารู้ันรู้ันี่ เขาทำคุณไสยกัน มีจริงๆ นะ เขาทำคุณไสย เขาทำของเขา

เวลาทำคุณไสยของเขามันมีผลไหม ถ้ามันไม่มีผล เรามีศีลของเรา เรามีสติปัญญาของเรา สิ่งนั้นจะเข้ามาไม่ได้เพราะเรามีเกราะป้องกัน เรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นเกราะป้องกัน ถ้าเราถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยใจจริง ด้วยหัวใจ ที่เป็นจริงของเรา สิ่งนั้นมันมีป้องกัน เว้นไว้แต่กรรม คนทำกรรมดีกรรมชั่ว กรรมนั้นมันจะตอบสนอง คนมีเวรมีกรรมต่อกันมา เห็นไหม สิ่งนั้นมันตอบสนอง สิ่งนี้เป็นเรื่องโลกๆ ทั้งหมด นี่ใจ มันเป็นเรื่องโลก เป็นเรื่องฉานโลกีย์ มันเป็นเรื่องไสยศาสตร์ มันเป็นเรื่องโลก มันไม่เกี่ยวกับธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย

ถ้าธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันต้องเข้ามาสัมผัสมาปฏิบัติ เข้ามาที่ความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบเข้ามา มันถึงจะละเอียดอ่อนเข้าไปในหัวใจนั้น มันถึงว่าเป็นเรื่องของธรรม ถ้าเป็นเรื่องของโลกนะ สิ่งนี้ประพฤติปฏิบัติกันโดยโลก แม้แต่ทางปริยัติ เห็นไหม ทำเรื่องการศึกษาขึ้นมา แล้วศึกษาเรื่องปริยัติขึ้นมาเนี่ย ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องเป็นบาลีหมด ต้องเป็นมคธหมด ผิดจากนั้นไปไม่ได้ เห็นไหม ใจนั้นมันก็เป็นงานใจ งานกินไม่ได้ งานกินไม่ได้หรือก ไขในงานเวลาเขาไปเสิร์ฟ หรือเราทำขึ้นมา เรากินไขกันนะ งานเราไม่กินหรือก งานเราเอาไว้ใส่ไข เอาไว้ใส่ไข ขึ้นมาบนโต๊ะ ไขใหม่ แล้วเรากินนะ เรากินไขนั้น งานนั้นเราก็เอาไว้เก็บรักษา

ปริยัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันก็เป็นงาน มันเป็นการบอกวิธีการไขคือใจของเรา ที่เราทำของเราขึ้นมาได้ใหม่ งานกินไม่ได้หรือก แล้วนี่ถ้างานกินไม่ได้เนี่ย เวลาประพฤติปฏิบัติไปตามความเป็นจริง แล้วงานของใครล่ะ งานของใคร ไขของใคร ไขฟองนี้มันเป็นประโยชน์กับเราไหม ถ้างานก็คือร่างกายของเรา ร่างกายของเรา ทุกคนก็รับรู้เจ็บปวดแสบร้อน ทุกคนรับรู้ได้หมด แต่หัวใจละ หัวใจมันก็คิดภาษาโลกๆ ว่านี่จิตใจของเรา เวลาคิดธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นงานแล้ว คือมันเป็นงานคือมันเป็นโลก คำว่าเป็นโลกคือคิดจากโลกีย์ปัญญา ความคิดจากเรานี้งานกินไม่ได้

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชี้ให้เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าสติก็เป็นสติเกิดขึ้นมาจากเรา สมาธิก็เป็นสมาธิเกิดขึ้นมาจากเรา ปัญญาก็เป็นปัญญาที่เกิดขึ้นมาจากเรา แต่ถ้าเราเรียนปริยัติ แล้วจะยึดปริยัติว่าเป็นจริง ปัญญาต้องท่องจำให้ได้ จะคล้อยตาม หรือหลบ หรือแฉลบออกไปจากธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้เลย นั่นเป็นงาน เห็นไหม เราเอางานมาเคี้ยวกินนะ แล้วมันจะเป็นอาหารไหม แล้วไข้อยู่ไหนล่ะ ไข่หล่นไปจากงาน ไม่เห็นเลย ไม่เห็นไข่ ไข่ไม่มี ไข่ไม่มีเพราะอะไร ไข่ไม่มีเพราะเราหาไข่ไม่เจอ

แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่ากายกับใจ กายกับใจนี้มันมีไข่ในงานนั้น ไข่ในงานนั้นคือร่างกายคนๆ นั้น เหมือนหลวงปู่่มั่นบอกว่า ปลาในสุม ปลาในสุม ถ้าจับปลาในสุมมีสุมอยู่แล้ว จับปลาในสุมยังจับไม่ได้ แล้วจะไปจับปลากันที่ไหน แม้แต่ปลาในสุมยังจับไม่ได้ แต่เวลาบอกว่าจับปลานะ ทางวิชาการปริยัตินะ โอ้ ปลานี้มันอยู่ในทะเล มันจะมีเหมือวนมีวน โอ้โฮ เราจะจับปลาได้เต็มตำเรือเลย เพื่อเจ้อ เพื่อฝืนกันไป แต่เวลาพูดถึงแหถึงอวนถึงชาวประมงเขา อันนั้นเขาทำของเขาจริงๆ เขาทำของเขา เขาไม่ได้ปริยัติ เขาไม่ใช่ทางวิชาการ เขาลงมือลงแรง แล้วเขาได้ของเขามา แต่เราก็เอามาพูดเป็นบุคคลาธิษฐาน พูดเป็นตัวอย่างเท่านั้น พูดเป็นตัวอย่างแล้วก็คิดจินตนาการไปว่าได้ นี่มันข้อเท็จจริงนะ

แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา เห็นไหม ปริยัติ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วปฏิบัติแล้วต้องเป็นอย่างนั้น ต้องเป็นอย่างนั้น ยึดมั่นถือมั่นในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะแตกต่างจากนี้ไปไม่ได้เลย มันก็กินงานนะ เอางานมากอดไว้ ไม่เคยเห็นไข่ ไม่รู้จักไข่ว่าไข่เป็นอย่างไร แล้วไข่มิตรชาติเป็นอย่างไร ไข่จะให้ประโยชน์กับร่างกายได้อย่างไร มันก็เป็นเรื่องโลกๆ นะ แต่ถ้าเป็นเรื่องของธรรม ถ้าทำความสงบของใจเข้ามานะ แคใจสงบเข้ามา นั่นนะงาน เวลาจน เวลาอุปนาม เวลาสิ่งที่เป็นรูปขึ้นมา มันมีนาม แม้แต่จิตสงบขึ้นมาแล้วนี่ มันเป็นรูป ถ้าเป็นรูปแล้วมันจะมีนามของมันไปอีก มันจะเกิดนาม เกิดความว่าง เกิดปัญญา เกิดการกระทำของมันไป ถ้าเกิดกระทำของมันไป เห็นไหม สิ่งที่มีมันละเอียด ละเอียดลึกซึ้งเข้าไป เป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป คำว่าลึกซึ้งเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไปไม่ใช่วัตถุ

ความคิดนี้เป็นวัตถุอันหนึ่ง ความรับรู้ ความรู้สึก ถ้าจิตมันสงบเข้ามา มันจับต้องความคิดนี้ได้ ถ้าจับต้องความคิดนี้ได้ปัญญา มันเกิดขึ้นมาได้ ถ้าปัญญามันเกิดขึ้นมาได้

นี่ ภาคปฏิบัติเขาเป็นกันอย่างนี้ ครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัตินี้เรามาประพฤติปฏิบัติกัน เรามาเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาเพื่อเหตุใด เราจะจับปลาในสุม่นั้นถ้าเราจับปลาในสุม่นั้นขึ้นมาได้ เห็นไหม ปลาในสุม่นั้นก็เป็นโลกๆ นะ ถ้าไม่ได้เป็นโลกๆ คุณเขาทำคุณไสย เขาทำของเขา เขาเป็นมิจฉาทิฎฐิ เห็นไหม มิจฉาสมาธิ เขาเป็นมิจฉาหมคมันก็จับได้

เวลามิจฉาสมาธินะ เขาเป็นสมาธิของเขา ตกภวังค์ เห็นไหมก็เป็นมิจฉาสมาธิ พอตกภวังค์ หายไปเลย เป็นสมาธิใหม่ เป็นมิจฉา ถ้าเป็นมิจฉาแล้วมันได้อะไรขึ้นมา ถ้ามันได้ขึ้นมา เห็นไหม ในเมื่อถ้าจิตมันสงบเข้ามา มันเห็นไข่นั้น มันได้ลิ้มรสไข่นั้น จะทำอะไรก็แล้วแต่ มันจะมีรสชาติแตกต่างกันไป แล้วมันจะเป็นอย่างนั้นไหมละ ใอันนี้เกี่ยวงานเลยนะ รสชาติของงานก็คือรสชาติของงาน มันเป็นวัตถุ นี่ก็เหมือนกัน พอจิตมันสงบเข้ามา ถ้าเป็นมิจฉานะ มันก็คืองานนั้น แล้วงานบิณฑุ งานที่ไม่เป็นประโยชน์ แต่ถ้ามันเป็นงานที่เป็นประโยชน์นะ

งานที่เป็นประโยชน์เพราะจิตมันสงบเข้ามา มันสงบของมันได้นะ เราจะหาไข่นั้นให้เจอ ถ้าเราหาไข่นั้นให้เจอ เห็นไหม สิ่งที่เป็นในหัวใจของเรา เราต้องประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมาเพื่อประโยชน์กับเรา เราอย่าใช้โลกียปัญญา ใช้โลกเป็นที่ตั้ง พอใช้โลกเป็นที่ตั้งแล้วยึดมั่นถือมั่น ยึดมั่นถือมั่นสิ่งที่เป็นปริยัติ สิ่งที่เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วจะแตกต่างจากนี้ไปไม่ได้ นี่ไง เป็นวิทยาศาสตร์ เป็นกรอบ

ถ้าเป็นวิทยาศาสตร์เป็นกรอบ เราปฏิบัติโดยวิทยาศาสตร์ปฏิบัติโดยกรอบ เราจะไปไหนไม่ได้เลย เราจะเป็นการสร้างภาพ เป็นกรอก็อบปี่มาทั้งหมดเลย เป็นการสร้างภาพว่านี่คือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ตัวเองจะไม่ได้สัมผัส จะไม่มีสัมผัสทิฎฐิโก จะไม่มีปัจจัยตัดัง จะไม่มีความรู้สิ่งใดๆ เกิดขึ้นมาจากจิตดวงนี้ได้เลย เพราะมันเป็นเรื่องโลกๆ มันเป็นผลของงานนั้น มันไม่ใช่เป็นผลของไข เพราะผลของงานนั้นมันไม่ใช่อาหาร สิ่งที่มา เห็นไหม สิ่งที่มา นี่ไงธรรมเนียมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ มันถึงเป็นปริยัติแล้วมันจำเป็นต้องปฏิบัติ ขณะที่ปฏิบัติสิ่งที่เรียนมา สิ่งที่ศึกษามาวางไว้ ฐอยู่ ไขกับงานไปกินกันที่ร้านอาหาร เห็นทั้งนั้นละ แต่ตอนนี้เราถูกต้องมา เราไม่มีสิ่งใดติดตัวเรามาเลย มันจะมีสิ่งใดขึ้นมา สิ่งที่ยึดมาจะรู้หมด

แต่เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันจะมีความจริงของเราขึ้นมาใหม่ละ ถ้ามันไม่
เป็นความจริงของเราขึ้นมาเห็นใหม่ ทั้งๆ ของที่มีอยู่นะ ร่างกายเราก็มี จิตใจเราก็มี ศึกษา
ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษาจนล้นสมอง จนความรู้ท่วมหัว แต่ไม่มี
ความจริงเลยแม้แต่จี๋เล็บ แต่ถ้าเราซุกเข้าไปในป่า เราซุกงูเข้ามา เราประพฤติปฏิบัติของ
เรามา เราจะต้องหาของเราทั้งหมด ถ้าหาของเราทั้งหมด เห็นใหม่ เวลามรรค ๘
มรรค ๘ หามาจากไหนละ มันจะไปสั่งมาจากไหน จะให้ใครเอามรรค๘มาส่งให้เรา มัน
ไม่มีหรอก

สติไม่มีขายในท้องตลาด สมาธิไม่มีขายในท้องตลาด ปัญญาไม่มีขายใหญ่เลย
แต่ถ้ามีการศึกษาทางโลก เห็นใหม่ เขาศึกษาตามหลักทางวิชาการขึ้นมา เขาศึกษามา
ขนาดไหน ถ้าเขาไม่ได้ใช้วิชาของเขา สิ่งที่เขาจำมาก็ไม่เป็นประโยชน์อะไรกับเขา
สิ่งที่เขาศึกษาเป็นวิชาของเขา แล้วเขามาใช้วิชาชีวิตนั้นเพื่อเพิ่มประโยชน์กับอาชีพ
ของเขา อันนั้นเขาศึกษาขึ้นมาเขาทำขนาดไหน ทางวิชาการเขามีผู้ชำนาญการเป็นชั้น
เป็นตอนเข้าไป ประสบการณ์ของการประพฤติปฏิบัติมันจะฝึกฝนใจดวงนั้นให้มีความรู้
ขึ้นมา ต่อยอดความรู้ที่ศึกษามาได้มากกว่านั้นอีก

ฉะนั้น เวลาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามานะ มันเป็นเรื่อง
โลกๆ เห็นใหม่ ถ้าเป็นเรื่องความจริงเราจะรู้ มันจะรู้ขึ้นมาถ้าจิตมันสงบเข้ามา มันจะรู้
จากความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบเข้ามามันก็ตื่นตื่น พอตื่นตื่นขึ้นมา เห็นใหม่ คุณดี แล้ว
ทำไมผู้ที่คิดสมาธิ ทำไมเข้าใจว่าสมาธินี้เป็นมรรคเป็นผลละ มันเป็นมรรคเป็นผลเพราะ
มันเป็นความมหัศจรรย์ มันเป็นความละเอียดอ่อนที่มหัศจรรย์นะ แม้แต่เรื่องที่เป็นโลกๆ
นะ เรื่องสมาธิโลกๆ เลยละ จิตเดิมแท้นี้ฟ้องใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส การ
เข้าสู่สมาธิ อธิปนาสมาธิ เข้าสู่จิตของตัวเอง คือเข้าไปสู่ความรู้สึก ใจมันเป็นรสชาติ มัน
เป็นอาหาร เก็บไว้นะ ถ้าเก็บไว้ไม่รักษามันเน่า มันเสียหาย

ถ้าเราเข้าถึงจิต ใจมันเสียหาย แต่จิตของคน ตัวจิตไม่เคยเสียหาย แต่มันเสียหายที่
อารมณ์ความรู้สึก อารมณ์ความรู้สึกคือเปลือกของมัน อารมณ์ความรู้สึก เปลือกไข่ เห็น
ใหม่ เนื้อใจมันไม่เน่า เนื้อใจมันเป็นนามธรรมเลยละ ความรู้สึกนะ แต่เปลือกของมัน
กระทบ มันมีแต่ความเสียหาย นี่ก็เหมือนกัน ความคิด ความรู้ ความเห็น ความเศร้าหมอง
ฟ้องใส มันทุกข์ มันทุกข์เพราะเรา เราไม่เข้าใจมัน เราใช้ปัญญาของเรามันไม่ได้ พอจิต

มันสงบเข้ามา สิ่งของมันสงบเข้ามา มันสงบเพราะอะไรล่ะ มันสงบเพราะเรามีสติปัญญาใช่ไหม

ถ้าเราไม่มีสติปัญญาจะรักษาความสงบของใจได้อย่างไร ใจมันจะรักษาความสงบได้ง่ายดายอย่างนั้นหรือ ใจ เห็นไหม เรารักษามันไม่ได้หรอก คุณ คุณสิ่งที่เป็นนามธรรม สิ่งที่คุณรู้สึกความคิดมันเร็วได้มากขนาดไหน แล้วถ้ามันไม่มีสติปัญญา เราไม่ได้สร้างอำนาจวาสนาบารมีของเราเลย แม้แต่ทางวิทยาศาสตร์เขาไม่เชื่อว่าจิตกับกายมันเป็นคนละส่วนกัน เขาบอกว่ามันเป็นอันเดียวกัน ทางจิตวิทยาเขาบอกมันเป็นอันเดียวกัน มันรับรู้สิ่งต่างๆ ได้ มันพิสูจน์ได้ มันตรวจสอบได้ในการรักษาของเขา เขาอธิบายได้ แต่เขาอธิบายได้นี้ มันอธิบายได้เป็นเรื่องโลกๆ แต่ในทางประพฤติกปฏิบัติของเราขึ้นมา

ถ้าจิตเราสงบเข้ามา เราจะรู้ของเรา มันจะมีสติรับรู้จิตของเรา สิ่งนี้เป็นภาคปฏิบัติ เห็นไหม ภาคปฏิบัติมันมาจากไหน ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอยู่โดยดั้งเดิม ถ้าธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มี เห็นไหม ผู้ที่ตรัสรู้ขึ้นมาก็เป็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้า ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอยู่โดยดั้งเดิม มีสติปัญญาใหม่ มีความรับรู้ รู้ใหม่ ถ้ามีอยู่โดยดั้งเดิมทางวิชาการ มันก็เป็นทางวิชาการ เราไม่ได้สัมผัส แต่ถ้าจิตเรามันสงบขึ้นมา มีสติปัญญาขึ้นมา มันได้สัมผัส สิ่งสัมผัส สิ่งจิตมันเป็น เห็นไหม แล้วกับตำรา กับสิ่งที่ในทางวิชาการมันเหมือนกันไหม คำว่าสติ คำว่าสมาธิ กับคำว่าสติกับสมาธิที่มันรู้ในหัวใจของเรามันแตกต่างกันไหม

แล้วปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ว่ามรรค ๘ ที่มีญาณัง อุทะปาที ปัญญา อุทะปาที วิชชา อุทะปาที สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมา มันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ถ้ามันไม่มีการกระทำ จิตมันไม่มีการฝึกหัดของมัน มันออกรู้ของมัน ถ้าจิตมันสงบ มันออกรู้ของมัน เห็นไหม ถ้าจิตมันไม่ได้สงบ มันเป็นความรู้ของมัน มันเป็นโลกียะ มันเป็นเรื่องของเปลือก ถ้าเรื่องของเปลือก มันก็ไปยึดมันตำรา กลัวแต่จะผิด กลัวแต่จะผิดนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้เลยในพระไตรปิฎก ไม่คิดนอกกรอบเลย นั่นเป็นเรื่องโลก นั่นเป็นเรื่องของงาน นั่นเป็นเรื่องของวัตถุ วัตถุคือความคิด สิ่งที่เป็นวัตถุนะ ถ้าจิตเราสงบขึ้นมา เห็นไหม จิตมันสงบเป็นพื้นเป็นฐาน พอเป็นพื้นเป็นฐาน อปปนาสมาธิมันลึกซึ้งมาก เวลามันคลายตัวออกมา มันคลายตัวออกอย่างมีสติสัมปชัญญะ พาออกใช้ปัญญา ถ้าการพาออกใช้ปัญญา ถ้ามันเห็นกายโดยจิตเห็นกายโดยสัจจะความจริง จะไม่พุดกัน เพื่อเจอ ความเห็นกาย การดูกายโดยโลก เห็นไหม

เรามีสติปัญญา เราพิจารณากายของเรา เรามาพิจารณากายของเรา มันสลดสังเวชนะ ไปเจออุบัติเหตุ ไปเจอคนที่ประสบอุบัติเหตุ เราเห็นสภาพเขาแบบนั้น มันเป็นเรื่องโลกๆ เห็นตามโลกๆ แต่มันสลดสยดสยของเลยล่ะ ความสลดสยดของนี่เป็นเรื่องโลก มันสลดสยดของ แต่ถ้ามันเป็นธรรมนะ ถ้าจิตมันเห็นกายของมันโดยสัจจะความจริงนะ มันเป็นธรรมสังเวชนะ ถ้าจิตของเรามันไม่เป็นสมาธิ ถ้ามันเป็นโลกอยู่ เวลาไปเห็นของมัน เห็นเรื่องโลก เห็นเรื่องกาย เวทนา จิต ธรรมต่างๆ ถ้าเป็นเรื่องมุมมองของโลก มุมมองของงาน มุมมองของปริยัติ มุมมองของทางวิทยาศาสตร์ มันต้องเห็นเป็นสภาวะแบบนั้น

แต่ถ้าเป็นมุมมองของธรรม เห็นไหม โลกกับธรรม ถ้าเป็นมุมมองของธรรม มันเป็นเรื่องของนามธรรม ถ้าเป็นเรื่องของนามธรรม จิตเวลาสงบขึ้นมา เวลาเป็นนามธรรม มันพิจารณากายนี้มันแยกขยายวิภาคะ มันเป็นความมหัศจรรย์ที่สิ่งที่เป็นวิทยาศาสตร์มีไม่ได้ สิ่งที่เป็นวิทยาศาสตร์มีไม่ได้ เพราะอะไร เพราะวิทยาศาสตร์มันเป็นสูตร เป็นหลักตายตัว จิตของเราเป็นปกติ จิตของเราไม่มีสัมมาสมาธิไม่มีอุคคหนิมิต มันจะเป็นวิทยาศาสตร์ มันจะเห็นเป็นกฎตายตัว แต่ถ้าจิตมันเป็นสัมมาสมาธิ เห็นไหม มันเป็นสัมมาสมาธิ จิตมันมีหลักตั้งมั่นของมัน ถ้ามันออกรู้ออกเห็น มันขยายได้ มันขยายส่วน แยกส่วน มันเป็นธรรมเหนือโลก

เวลาเป็นธรรมขึ้นมา โลกนี้ไม่มี โลกนี้เป็นไปไม่ได้ แต่ธรรมเป็นไปได้ เวลาธรรมเป็นไป จนผู้ที่ประพฤติกฎปฏิบัติ ถ้าเราไปยึดกรอบยึดงานไว้ เพราะงานมันเป็นวัตถุ ไซ้ใหม่ พองานเป็นวัตถุมันไม่ขยายใหญ่ขยายเล็กหรือ มันมีแต่ชำรุด มันมีแต่จะเสียหายไป มันหมดอายุการใช้งาน มันขยายอย่างนี้ไม่ได้เพราะมันเป็นกฎตายตัว แต่ถ้าเป็นไซ้มันเนาได้ ถ้าเราเอามาทอดเป็นไซ้ เห็นไหม ไซ้ดาว ไซ้ต่างๆ มันจะฟูได้ มันจะขยายส่วนได้ เพราะมันเป็นวัตถุธาตุ มันเป็นเนื้อไซ้ เวลาจิตมันเป็นไป เห็นไหม

ถึงได้บอกว่าโลกกับธรรม วัตถุกับนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นสังขธรรม เวลาจิตมันสงบ มันขยายส่วนแยกส่วนขึ้นมา มันเป็นธรรมนะ พอมันเป็นธรรมขึ้นมา มันเกิดธรรมสังเวช มันไม่ใช่สลดสยดของแบบโลกๆ ใจ อารมณ์ความรู้สึกความเป็นไป ถ้าคนภาวนาไม่เป็น มันก็ไปพูดเป็นวิทยาศาสตร์ พูดเป็นโลก พูดเป็นสิ่งกฎตายตัว แล้วกลัวจะผิดจากกฎตายตัว กลัวจะผิดจากวัตถุนั้น มันถึงเป็นวัตถุ มันไม่เป็นธรรม

ถ้ามันเป็นธรรมขึ้นมา ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา สิ่งที่เราไปรู้ไปเห็นขึ้นมา มันแตกต่างกันไปแล้ว ความแตกต่างเวลามันขยายส่วนแยกส่วนนะ มันสะท้อน มันเป็นธรรมสังเวช เป็นธรรมะ เป็นสังขธรรมเพราะจิตมันสงบ จิตมันมีรากมีฐานของมัน พอจิตมีรากมีฐานขึ้นมา เห็นไหม คุณิ บุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ นี่เป็นเรื่องโลก อาสวักขยญาณนี่เป็นเรื่องธรรม ฉะนั้น ถ้าจิตมันสงบเข้ามา เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันเป็นอำนาจวาสนาของคน ถ้าขีปภาภิญญา มันจะตรัสรู้เร็ว มันทำและปฏิบัติไปที่เดียวจบ ที่เดียวจบ หมายถึงว่า มันสมมุจเทพทาน มันฆ่ากิเลสนะ มันถอดมันถอนนะ มันถอดมันถอนขึ้นมา มันเป็นสังขธรรม เป็นความจริง เป็นปัจจัยจัดตั้ง รู้ขึ้นมาโดยเฉพาะตน

การที่รู้จำเพาะตนเพราะอะไร เพราะปฏิสนธิจิต จิตนี้ทุกขจิตนี้ยาก จิตนี้ต้องเกิดต้องตาย จิตนี้ไม่ได้เกิดได้ตาย เกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว จิตนี้อยู่กับเรา ปฏิสนธิจิตอยู่กับเรา แต่สัญญาอารมณ์ความคิดที่อยู่รอบจิต เปลือกของไข่ มันเป็นกรอบที่เราควบคุมมันไม่ได้ มันจะหาเรื่องของมัน มันจะไปกว้านสิ่งต่างๆ ในโลกนี้เข้ามาเหยียบย่ำใจของเรา ต้องการสิ่งนั้น ผลักไสสิ่งนี้ สิ่งต่างๆ ที่แสวงหา ถ้าไม่สมความปรารถนา ทุกข์ทั้งนั้น ค้นหาความทะยานอยาก สิ่งที่ค้นหาทะยานอยากเหยียบย่ำหัวใจทั้งนั้น เปลือกของไข่ มันก็ทำลายเนื้อไข่โดยที่มันเป็นค้นหาของมัน มันเป็นธรรมชาติของมัน เราก็ไม่รู้ ทั่วๆ ที่ใจของเรา เราก็ไม่รู้ แต่ถ้ามันสงบเข้ามานะ สิ่งมันเป็นความคิด มันเป็นความคิดที่มันเป็นเปลือก มันเป็นสิ่งที่มีมันเหยียบย่ำเนื้อไข่อยู่ที่นี่ แล้วเราจับได้ เห็นไหม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “อารมณ์ความรู้สึกของเธอ ก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง” มันก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง เห็นไหม มันเป็นงานที่ละเอียดเข้าไปอีกชั้นหนึ่งแล้ว มันไม่ใช่เป็นงานที่จับต้องได้แล้ว ในเมื่อมันเป็นโลกมันก็เป็นวัตถุ ในเมื่อมันเป็นธรรม เห็นไหม เป็นธรรมที่มันแปรสภาพ เห็นไหม ทำไมจิตปุถุชนเป็นกัลยาณปุถุชน ทำไมจิตของพระโศคาปัตติมรรค ทำไมไปถึงโศคาปัตติผลละ มันเปลี่ยนแปลงอย่างไร บุคคล ๘ จำพวก โศคาปัตติมรรค โศคาปัตติผล สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหันตมรรค อรหันตผล บุคคล ๘ จำพวก จิตหนึ่งเดียวนี้มันแบ่งแยกถึง ๘ จำพวก มันมีวุฒิภาวะที่มันเจริญขึ้นมา มันเจริญขึ้นมาจากที่ไหนละ มันเจริญขึ้นมาจากที่พวกเราประพฤติปฏิบัตินี้ ประพฤติปฏิบัติเพื่อสิ่งใด ประพฤติปฏิบัติด้วยจิตที่เป็นปุถุชน

จิตที่มันเป็นสิ่งที่หนีไปด้วยกิเลส เห็นใหม่ พยายามทำความเข้าใจเข้ามา ให้อุติภาวะมันพัฒนาการของมันขึ้นมา พัฒนาการจากปุถุชน ยึดมั่นถือมั่นธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียนปริยัติมาจนท่วมหัวเอาตัวไม่รอด รู้ไปหมดเลย ปุถุชน กัดขยาดปุถุชน วางไว้หมดเลย รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร ความรู้ของตัวเอง สัญญาที่จำธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นบ่วงของมาร รู้ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รู้พระไตรปิฎก รู้ไปหมดเลย นั่นละ บ่วงของมาร

มารมันเอาความรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาบอกว่าเรารู้ เรารู้ มันทำให้จิตเป็นปุถุชน เพราะมันยึดมั่นถือมั่น มันต้องรับรู้สิ่งนี้ นี่เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เราศึกษาปริยัติแล้วเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราจะวางสติสัมปชัญญะควบคุมใจของเราให้ดี ควบคุมใจ พุทโธๆ หรือปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาอบรมสมาธิตรีกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะนี่ก็เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ท่านวางธรรมไว้ ธรรมที่เหนือโลกไว้ให้พวกเราศึกษา

แล้วเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรีก มันตรีกแล้วมันเห็นโทษ พอเห็นโทษมันก็ปล่อยเข้ามา มันไม่กินจานหรือก มันไม่กินวัตถุหรือก มันจะวางวัตถุ มันวางวัตถุขึ้นมาเพราะอะไร เพราะมีสติปัญญาสั่งสอนมัน พอมีสติปัญญาสั่งสอนมัน มันเห็นเป็นโทษขึ้นมา มันจะวางวัตถุนั้นเข้ามาในตัวของมันเอง เห็นใหม่ มันเป็นไข ไขในจานเห็นใหม่ จานคือทฤษฎี จานคือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นประโยชน์กับใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปด้วยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้เองโดยชอบ วางธรรมและวินัยไว้ก็คือวางทฤษฎีคือวางจานไว้ แล้วเราศึกษาจานมาเราหาไขไม่เจอ แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ความรู้สึกของเรา สิ่งที่เป็นหัวใจของเรา สิ่งที่เป็นนามธรรมของเรา ศีลธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นจาน เห็นใหม่ เราทำวิเคราะห์วิจัย เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ตรีกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรีกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันเห็นโทษเห็นภัย เพราะความรู้ความเห็นของเรามันขัดแย้งกับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนหมดละ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าให้เสียสละ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่ากิเลสตัณหาทะยานอยากในหัวใจของเรามันทำร้ายเรา เราก็บอกว่า เราเก่ง เราดีที่สุดในโลกต่างหากที่ทำร้ายเรา ผู้ที่อยู่ในสังคมทำร้ายเรา เราเป็นคนดี คนยอด คนอะไร ถ้าตริกในธรรมแล้ว ธรรมย้อนกลับมา เรานี่ล่ะเลว เลวเพราะอะไร เลวเพราะเรามีตัณหาความทะยานอยาก เพราะเรามีทิฏฐิมานะ พอคิดพิจารณาเข้ามามันเห็นโทษ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นส่วนหนึ่ง กิเลสตัณหาความทะยานอยากของใจ ยึดมันถือมันว่าดีว่าเด่นนั่นส่วนหนึ่ง

แล้วพอตริกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตริกในทางธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบ่อยครั้งเข้ามาเห็นโทษใจ เห็นโทษเพราะมันเป็นความจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้จริง แต่ความรู้ของเรามันไม่จริง มันไปยึดเอาแต่จានเอาแต่ทฤษฎีนั้นมาว่าเรารู้ เรารู้ เรารู้ เพราะมันโง่ เพราะมันโง่มันก็เลยเป็นปุถุชน แต่ถ้ามันพิจารณา จนมันเห็นโทษของมัน มันวางไว้ วางใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ข้างนอก แล้วไอ้ใจของเรามันมีความรับรู้สึก เห็นใหม่ มันก็เลยหดโทษเข้ามาในตัวของมัน เห็นใหม่ มันเห็นโทษของ รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมารเป็นพวงดอกไม้แห่งมาร

รูป รส กลิ่น เสียง รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ชั้นที่ ๕ ไม่ใช่เรา มันเป็นเปลือก สัญญาที่จำของเขามา มันจำของเขามาทั้งนั้น แล้วมันเห็นโทษของมัน ตริกในธรรมของมันแล้วปล่อยเข้ามา เห็นใหม่ มันปล่อยเข้ามาเป็นกัลยาณปุถุชน เพราะกัลยาณปุถุชนเห็นโทษของรูปรสกลิ่นเสียง รูปคือความคิดต่างๆ มันเห็นโทษทั้งนั้น มันมาขุดคุ้ยมันมาทำให้จิตกระเพื่อม ทำให้ใจมันฟุ้งซ่าน รู้ไปหมด สิ่งนั้นสิ่งนี้รู้ไปหมด แต่ไม่รู้จักตัวเอง ตัวเองไม่รู้หรอก เพราะตัวเองไปสอนคนอื่นหมด แต่ไม่สอนใจของตัวเอง เวลามันสอนใจของตัวเองพอเห็นโทษของมันก็ปล่อยเข้ามา นี่ไงกัลยาณปุถุชน เห็นใหม่ ถ้าจิตสงบเข้ามา มันรู้จักใช้ ความสงบก็คือความสงบ ความสงบก็คือโลก มันก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง ตัวเองเป็นพลังงานปล่อยความคิดเข้ามาแล้วถึงกลับมาสู่ตัวเอง ตัวเองก็ยังเป็นวัตถุอันหนึ่ง แล้วใช้วัตถุนั้นไม่เป็น เห็นใหม่ ผู้คิดสมาธิใช้ปัญญานี้ไม่เป็น

ถ้าใช้ปัญญาเป็นหัดสั้นเข้ามาเป็นสัมมาสมาธิ แล้วออกหรือออกค้น เห็นใหม่ ปัญญาที่ออกหรือออกค้น ออกค้นในอะไร ออกค้นในสติปัญญา ๔ เพราะในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม มันเป็นสังขารมันเป็นความจริง ถ้าเราไปค้นทางวิทยาศาสตร์

มันก็เป็นเรื่องทฤษฎี เป็นเรื่องนอกโลก เรื่องนอกโลกคือนอกเรา นอกจากกิเลสของเรา ถ้ากิเลสของเรามันคิดในตัวของเรา มันคิดในสิ่งใด ไม่พ้นไปจากกาย เวทนา จิต ธรรม ธรรมารมณ์ ความคิดที่มันคิดออกจากใจนี้ก็เป็นธรรมารมณ์ เพราะเรามีสติปัญญามันก็เป็นธรรม ถ้าไม่มีสติปัญญามันก็เป็นโลก เป็นโลกมันก็เอาเราไปคิดไปหมดเลย เราต้องรับรู้ เราต้องรู้เรื่องของโลก

เรื่องของโลกมันจะเป็นปัญญา ปัญญาอย่างนี้มันเป็นปัญญาวิชาชีพ มันเป็นปัญญาของโลก มันจะชำระกิเลสไม่ได้เลย ถ้าปัญญาที่ชำระกิเลส มันเกิดจากจิตที่เป็นสัมมาสมาธิ มันเป็นหลักเป็นเกณฑ์ของมันเข้ามา มันจะย้อนกลับมาที่ตัวของมัน ถ้าย้อนกลับมาที่ตัวของมัน แล้วตัวของมันคือใคร มันอยู่ที่ไหน มันแสดงตัวขึ้นมาได้อย่างไร ถ้าจิตมันเป็นสัมมาสมาธิ มันแสดงตัวออกมาโดยที่มันรับรู้ รับรู้อะไร ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม เวทนา เวทนาเกิดจากอะไร เวทนาเกิดจากจิต เพราะจิตมันนั่งนาน มันก็ทุกข์ ถ้ามันไม่พอใจของมัน

ความไม่พอใจเห็นไหม พลังงานเป็นพลังงานเฉยๆ มันไม่พอใจเพราะอะไร เพราะมันรับรู้ของมัน ถ้ามีสัมมาสมาธิ จับความไม่พอใจ มันกระเพื่อมไม่พอใจจากไหน จับมันวิปัสสนา จับมันพิจารณา เห็นไหม การพิจารณาบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มันเป็นตทังคปหาน มันเป็นการฝึกใจ มันเป็นการตีแผ่จิตใต้สำนึกให้ยอมรับรู้ รับรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากับเรา มันเป็นสัญชาตญาณ มันเป็นสิ่งที่มันมีอยู่ เห็นไหม ปลาในสุม มันมีอยู่ สุมก็คือสุม สุมก็คือร่างกายนี้ ไ้ปลาตัวนี้มันก็คืบคลานอยู่ในสุม เพราะมันโดนสุมนี้ครอบไว้ ปลาออกจากสุมนี้ไปไม่ได้ จิตที่มันเกิดขึ้นมาเป็นมนุษย์มันก็มีร่างกาย มีจิตใจอยู่แล้ว อยู่ในร่างกายนี้

ร่างกายนี้เกิดขึ้นมาจากบุญกุศล จากการเกิดเป็นมนุษย์เห็นไหม แต่มันก็มีร่างกายนี้ ร่างกายนี้เวลาคิดออกไป ปลานอกสุม ปลานอกสุมมันก็ว่ายอยู่นอกสุมทั่วไปหมด เห็นไหม นี่ก็เหมือนกัน รับรู้ไปหมด คนโน้นเป็นอย่างนั้น คนนี้เป็นอย่างนี้ ทางวิชาการเป็นอย่างนั้น นั่นปลานอกสุม มันไม่เป็นประโยชน์กับปลาในสุมนี้ ถ้าย้อนกลับมาที่ปลาในสุมนี้ เห็นไหม เวลาเกิดเป็นมนุษย์มันมีปลาในสุมนี้ ย้อนกลับมาที่ปลาในสุม จิตมันสงบขึ้นมา มันจับปลาในสุม เห็นปลาในสุมนี้ เห็นไหม ถ้าปลาในสุมนี้มันคิดในกายในเวทนาในจิตในธรรม ก็ในสุมนี้ไง สุมนี้คือร่างกายนี้ หนี่งความรู้ความเห็นของเรา การประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา

งานกับไข่ ไข่มันมีการตรวจสอบตัวมันเอง จิตในไข่นั้นมันตรวจสอบตัวมันเอง เราจะเอาไข่นี้ไปทำประโยชน์อะไร เราจะทอด เราจะต้ม เราจะคั่ว เราจะทำอะไรทั้งนั้น ให้มันเป็นประโยชน์ขึ้นมา ไข่เก็บไว้เฉยๆ มันจะเน่า จิตสงบขนาดไหนขึ้นมา ปลาใน สุ่มนี้ ถ้าเราไม่รักษาไม่ดูแลมัน เดียวมันก็จะเสื่อมไปเป็นธรรมดา ไข่ปลาในสุ่มขังไว้มันก็ อยู่ในนั้นตลอดไปนะ แต่ไข่จิตนี้มันเดี๋ยวเสื่อมเดี๋ยวเจริญ ก็เพราะสติปัญญาของเรา นี่ไง เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันจะมีวงรอบของมัน มันจะมีการกระทำของมัน การกระทำ อย่างนี้มันมีการฝึกการฝน มีสติปัญญา มีเหตุและมีปัจจัย ถ้ามีเหตุมีปัจจัยขึ้นมาแล้ว ผลตอบสนองขึ้นมามันจะเป็นความคิดของเรา

ถ้าเหตุปัจจัยนี้ทำขึ้นมาแล้วมันไม่มีประโยชน์กับเรา เหตุปัจจัยนี้สร้างขึ้นมาแล้ว เป็นมิจฉา สิ่งที่เป็นมิจฉามันกระทำให้ออกนอกกลุ่มนอกทางไป การประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้ามีครูบาอาจารย์คอยชี้นำ มันจะเป็นสัมมา แล้วมันจะเป็นสัมมาตลอดไปไหม คุณิ สิ่งที่เราทำของเราทุกวันๆ ทำจนชินชา เราจะมีสติปัญญากับสิ่งที่เราทำตลอดเวลา มันเป็นไปได้ อย่างไร เราต้องมีสติปัญญาตลอด คอยแก้ไขตลอด เห็นไหม ผู้ที่ทำมาแล้ว ระหว่าง ก้าวเดินประพฤติปฏิบัติไปนะ มันมีอุปสรรคของมันนะ มันมีอุปสรรคเพราะอะไร มันมี อุปสรรคเพราะเรามีกิเลส ตัณหาความทะยานอยาก

สิ่งที่เกิดขึ้นมา เราน่าจะเป็นอย่างนั้น น่าจะเป็นอย่างนี้ แล้วไอ้กิเลสที่อยู่ใน หัวใจของเรา มันก็บอกว่า เจ้าเป็นอย่างนั้นก็จะขัดขาอย่างนี้ ถ้าเดินไปก็จะสะดุดอย่างนี้ ถ้าไม่เดินไปก็ยุให้เดิน พอยุให้เดินมันก็ผลักให้ล้มคะมำไป ตัณหาของเรากิเลสของเรา เราไม่รู้สีกตัวเราเลย เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นไป เราก็โทษสิ่งแวดล้อมไปทั้งหมดเลย สรรพสิ่งสิ่งแวดล้อมเรา ไม่มีอะไรดีสักอย่างเลย มีแต่ไม่ส่งเสริมเรา ไม่มีคุณธรรมกับเรา ไม่ทำให้เราภาวนาดีขึ้นไป ไม่มองเลยว่า “มารเอ๋ยเธอเกิดจากความดำริของเรา เราจะไม่ดำริ ถึงเจ้าอีกแล้ว เจ้าจะเกิดกับจิตของเราไม่ได้อีกเลย” ความคิดมันดำริ มันอยู่ข้างหลังเรา หลังที่ใช้ปัญญานี้ ถ้าปัญญาออกหน้า มันก็เฉียให้ล้มชะ ถ้าปัญญาไม่ออกก้าวเดิน มันก็ บอกไอ้หมู มันนอนจมอยู่ที่นี่ ทำไมไม่ใช้ปัญญาสักทีหนึ่ง ก็ตื่นขึ้นมาใช้ปัญญา คุณิ เวลา วิปัสสนาไปใช้ปัญญาไป กิเลสมันอยู่กับเราตลอดไป มันก็ทำเราให้ผิดพลาดตลอด เห็น ไหม

เพราะฉะนั้นต้องใช้สติ ต้องใช้ปัญญา ต้องใช้การตรวจสอบ ต้องใช้สติปัญญา แล้วคอยระวังคอยดูแล เนี่ย สติมหาสติมันจะเกิดขึ้นมา ปัญญามหาปัญญามันจะเกิด

ขึ้นมาอยู่กับเรา เราต้องใช้ของเรา ใช้ปัญญาของเรา ใคร่ครวญกับเราเห็นใหม่ พอใคร่ครวญกับเรา เวลามันวิปัสสนาไปมันปล่อยวางไป มันเห็นความแตกต่างนะ เวลาความแตกต่างของโลกุตตรปัญญา ปัญญาของสัมมาสมาธิที่มันเห็นกายโดยสังขจะความจริง มันแตกต่างกับโลกมาก สิ่งที่คุณก็ต้องเป็นอย่างนี้ ต้องเป็นอย่างนี้ พุทธพจน์ ต้องเป็นอย่างนี้ ยึดมันถือมันอย่างนั้น ไม่ใช่ความจริงหรอก

คนเราทำงานนะ คุณทำงาน เราทำงาน เราทำอาหาร ทำขนมมมเนย ทำอะไรแล้วแต่ เราทำของเรา เรามีประสบการณ์ของเรา มีความพอดีของเรา ออกมานี้ แหม สิ่งนั้นดีทุกอย่างเลย แต่ถ้าเราไม่มีความชำนาญ ต้องเป็นอย่างนั้น ต้องเป็นอย่างนั้น ไม่ทำไม่ได้หรอก นี่ก็เหมือนกัน ต้องเป็นอย่างนั้น ต้องเป็นอย่างนั้น คำว่าต้องเป็นอย่างนั้นมันเป็นสัญญาแล้ว สิ่งที่คุณมันเป็นปัญญา เป็นปัญญาเวลาพิจารณาไป มันปล่อยมันวางนะ คนภาวนาบ่อยๆ มันจะรู้ของมันได้

แต่ถ้าคนยังไม่ภาวนา หรือภาวนาเริ่มต้นมา มันมีการสั่นไหว สั่นไหวคือฟุ้ง มันเป็นไปได้บ้างเป็นครั้งเป็นคราว ฟุ้งขึ้นมาแล้ว ฟุ้งเพราะอะไร ฟุ้งนี่ก็ต้องมีอำนาจวาสนานะ ไม่มีอำนาจวาสนาไม่ฟุ้งหรอก อำนาจวาสนาคือบารมีธรรม มันทำให้เป็นไปได้ สิ่งที่เป็นไปได้มันไม่มีเหตุมีผล ถ้ามันพอเป็นไปได้ มันเป็นการยืนยันว่าเราก็ทำได้ แต่ถ้าจะมีเหตุมีผลขึ้นมา เห็นใหม่ มีสติปัญญา สติคุมตลอด แล้วมันเป็นต่อหน้าเรามีสติทำ แล้วทำต่อหน้า

ครั้งแรกมันจะยากมาก ครั้งที่ ๒ มันก็สะดวกขึ้น ราบรื่นขึ้น ชำนาญขึ้น ดีขึ้น ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ทำไปเรื่อยๆ มันก็จะปล่อยวางเรื่อยๆ เป็นตทังคปหาน จะปล่อยวางขนาดไหนต้องขยันหมั่นเพียร เห็นใหม่ พอขยันหมั่นเพียรนี้สุขอันละเอียด สุขอย่างหายาบ สุขอย่างละเอียด ผลของการประพฤติปฏิบัติ ผลของการทำบุญกุศล มีความสุขใจ ผลของการปฏิบัติมันมีความร่มเย็นเป็นสุข ผลของสมาธิมีแต่ความร่มเย็น มันว่าง ผลของใช้ปัญญามันโล่ง มันถอดมันถอนนะ เวลาเดินไปใช้ปัญญาพิจารณาไปปล่อยวาง ขนาดเดินไปนะ เหมือนลอยนะ ร่างกายเหมือนลอยไปเลย มันเบามาก เวลาออกจากสมาธิ ออกจากใช้ปัญญานะ เหมือนไม่ได้เดินแต่เดิน เดินนี้แหละแต่จิตใจมันเบาไป

จิตใจมันเบา จิตใจมันได้การถอดถอนให้มันเบาขึ้นมา มันเบาที่ใจ มันเบาที่ความรู้สึก เดินไปเหมือนกับลอยไป เห็นใหม่ ผลมันแตกต่าง ความแตกต่างของมันสุข

อย่างละเอียด ทุกข์อย่างละเอียด เห็นไหม สุขอย่างหายาบ ทุกข์อย่างหายาบ เรากวนาไป เราเห็นของมัน พอเห็นมันเราก็มีความจงใจมีความตั้งใจหรือความเข้มแข็งมาก มีอำนาจวาสนาบารมี ถ้าไม่มีอำนาจวาสนาบารมีเราจะท้อแท้ เราท้อแท้เหมือนคนคอดก คนทำงานวันเดียวเสร็จ เหมือนคนทำงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จอย่างที่เรารารถนา ตลอดไป มันมีที่ไหนล่ะ ถ้ามันมีก็ดี ถ้ามันมีจริงๆ มันก็ดี แต่นี่มันไม่มีกับเราเพราะอะไร เพราะเราสร้างบุญกุศลของเราอย่างนี้

ถ้าเราสร้างบุญกุศลของเราอย่างนี้ เราจะเป็นโคถึกอีกไหม เราจะเป็นโคถึกลาก แอกลากไถไปอย่างนี้อีกไหม ตามตัวเอง ถ้าเราจะไม่เป็นโคถึกลากแอกลากไถไปอย่างนี้ เราทุกข์ขนาดไหนเราก็จะยอม ถ้าทุกข์ขนาดไหนเราจะยอม เราจะย้อนกลับมาที่เรา ถ้า ย้อนกลับมาที่เราละ สุขทุกข์อย่างไร มันเสื่อมสภาพอย่างไร มันจะได้อย่างไร เราจะตั้งสติ ขึ้นมา ฟันมัน ฟันมัน ฟันได้ ของที่มันเป็นได้ มันเสื่อมไปกับเรา เวลามันเป็นขึ้นมามันยังเป็นได้ เวลามันเสื่อมมันก็เสื่อมได้ ถ้ามันเสื่อมได้มันก็ต้องเจริญได้ ของมันเราทำให้มัน เจริญขึ้นมายังทำได้เลย แล้วมันอยู่กับเรา แล้วมันเสื่อมไปมันก็เสื่อมได้ ของมันเจริญ แล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ มันจะมีตลอดนะ

ทีนี้ถ้ามันมีเจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ เราเห็นโทษของมัน เห็นโทษของ ความเสื่อม ถ้าเห็นโทษของความเสื่อม เห็นไหม เราต้องระมัดระวังเพราะเราลงทุนลง แรงขนาดนี้ กว่าจิตจะสงบพอใช้ปัญญาได้บ้าง พอใช้ปัญญาได้นี้ก็ถอดถอนได้บ้าง ถ้า ถอดถอนได้แล้วเราก็กลับมาทำความสงบของใจขึ้นมา เพื่อจะกลับมาถอดถอนอีก ถ้ามัน ถอดถอน ถอดไปบ่อยครั้ง บ่อยครั้งเข้า จนถึงที่สุด ถอดถอนบ่อยครั้งเข้าจนถึงความรู้สึก เพราะมันมีความชำนาญของมัน มีการกระทำของมัน มีความชำนาญของมัน ต้อง สมุจเฉตปหานแน่นอน ฉะนั้น เวลาเราประพฤติปฏิบัติ ถ้ามันยังไม่มีผลตอบสนองอย่าง นอนใจ อย่างนิ่งนอนใจ ผลจะเป็นขนาดไหน เราจะต้องถามตัวเอง ต้องวัดผล เห็นไหม เราไม่ใช่ทำแบบโลกๆ ทำแบบไสยศาสตร์ ทำแบบโลก แบบไสยศาสตร์คือแบบโลกนะ แม้แต่จะมีสมาธิ มีฌานสมาบัตินะ โลกทั้งนั้น ฌานโลกีย์

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละเอียดกว่าโลก ธรรมเหนือโลก มัน ละเอียดกว่าฌานโลกีย์ มันละเอียดกว่าความที่จิตสัมผัสจิตเห็น สิ่งที่จิตสัมผัสจิตเห็น นั้นนะมันก็เป็นเรื่องโลก เพราะจิตมันยังเป็น โลกอยู่ เช่น เรานอนฝัน เวลาคนนอนฝันเรา ตอบตัวเองได้ไหมมันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ถ้าพูดถึงจิตนอนฝัน มันไม่มีสติใช่ไหม มันก็

นอนฝันของมัน แล้วมันเกิดขึ้นมาได้ยังไง มันเป็นนามธรรม แล้วเวลาเราประพาศติปฏิบัติ เวลามันรู้มันเห็นขึ้นมา มันเป็นเรื่องฌานโลกีย์ เรื่องของโลก นั่นเป็นเรื่องโลก มันแก้กิเลสไม่ได้ สิ่งนั้นเรายังตอบไม่ได้เลย

แต่เวลาเราประพาศติปฏิบัติขึ้นมาเนี่ย เราดูเราเห็นของเราเองนะ เราจะรู้กันเองว่าฝันเกิดจากอะไร จิตเนี่ยเวลามันสงบถึงที่สุดแล้ว ฝันมันเกิดจากอะไร มันเกิดจากสังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง ความคิด ความปรุง ความแต่งที่มีสติ มีสติเห็นใหม่ มีสติ มันก็รู้พร้อม ถ้ามันขาดสติ เห็นใหม่ เราก็ไม่รู้ เวลาคนนอนหลับมันขาดสติ มันฝันมันจะรู้ได้อย่างไร ถ้าคนภาวนาไป เวลาที่มีสติสัมปชัญญะ ถ้ามันรู้มันเห็นในขณะที่มีสติสัมปชัญญะพร้อมละ มันเป็นนามธรรม แต่มันจับต้อง มันรับรู้ได้ ชัดๆ เลย ชัดๆ

ทำไมคนนอนฝันยังฝันได้ คนที่รู้ที่เห็นโดยสติปัญญาพร้อม สติปัญญาพร้อมนะ ถ้าเป็นปริยัติใจ มันก็จะเอาจានนั้นมากิน มันไม่กล้าพูดไง มันจะพูดเป็นจานออกมาให้ได้ แต่ใจมันเฝ้าได้ มันเสียหายได้ ความรู้สึกของคนมันเปลี่ยนแปลงได้ มันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ฉะนั้น ครูบาอาจารย์ท่านบอก น้ำใจของคนมีค่ามาก น้ำใจมีค่ามาก แต่น้ำใจใครจะเห็น ใครจะรู้ใจกับเราละ มันจะรู้จะเห็นต่อเมื่อผู้ที่ภาวนา ผู้ที่ประพาศติปฏิบัติ มันจะรู้เห็นตามความเป็นจริง จิตสงบก็รู้ไปสิ คนจิตสงบมันก็พูดได้ พูดได้แค่ใจ พูดได้แค่จาน จิตสงบมันก็คือจาน เพราะจิตสงบก็คือโลก มันพูดว่าจิตสงบมันพูดให้สงบ มันใช้ปัญญาไม่เป็น มันไม่เห็นใจในจานนั้น ถ้ามันเห็นใจในจานนั้น จานก็จำเป็นต้องใช้นะ ใจมันจะเอามาได้อย่างไร จะเอาใจให้มันลอยมาบนอากาศโดยที่ไม่ต้องใช้จาน แล้วใจนี้จะเอามาเสิร์ฟบนโต๊ะ จะเอามากินกันได้อย่างไร มันก็ต้องมีจาน มีจานใส่ใจมาแต่จานเขาเอามาไว้ใส่ใจ เขาไม่ได้กินจาน

แต่ไม่มีจานใจมันก็มาไม่ได้ นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราไม่มีสมาธิ ไม่มีเรื่องโลก มันจะเกิดปัญญาขึ้นมา มันเป็นเรื่องการก้าวเดิน ระหว่างการพัฒนาของมัน มันมีของมัน ถ้ามันเป็นปัจจุบันนั้น มันไม่คิดหรอก ถ้าเป็นปัจจุบันนั้น สัมมาสมาธิก็เป็นสัมมาสมาธิ แต่ถ้ามีสัมมาสมาธิแล้วไม่ใช้ปัญญามันก็เป็นสัมมาสมาธิ มันก็เป็นโลกๆ อยู่อย่างนั้น มันก็เป็นจานอยู่นั่นละ มันเกิดปัญญาขึ้นมาไม่ได้หรอก แต่ถ้ามันเกิดปัญญาขึ้นมา เห็นใหม่ มันมีใจมีจาน เราใช้ประโยชน์ได้หมดเลย เสร็จแล้วคนที่เขามีวุฒิภาวะนะ พอกินอาหารเสร็จ เขาต้องเก็บล้างถ้วยจานของเขาเพื่อใช้ต่อไปนะ เขาไม่ได้กินใจเสร็จแล้วโยนจาน

ทิ้งหรือก นี่ไง สัมมาสมาธิ เกิดปัญญารอบหนึ่ง ปัญญาที่มันเกิดขึ้นมาจากสัมมาสมาธิมันจะเป็นประโยชน์มากเลย

ถ้าเป็นประโยชน์มาก มันใช้ประโยชน์ไปแล้ว มันพ้นเฟือน มันเป็นสัญญาแล้ว มันไม่เป็นปัญญาแล้ว มันเป็นสัญญาแล้ว เรากลับไปที่งานแล้ว เราจะไปหางานมาใส่ให้ดีๆ มาอีก ถ้าไม่มีงานขึ้นมา เราจะเสิร์ฟไปมาได้อย่างไร เรากลับไปที่สัมมาสมาธิ เราต้องกลับไปที่สัมมาสมาธิ คนภาวนาเป็นไม่เป็นรู้เลย ถ้าใช้ปัญญาไปโดยที่ไม่มีสัมมาสมาธิ เป็นไปไม่ได้ ใจไม่ลอยมากกลางอากาศ ถ้าลอยมากกลางอากาศ ยิ่งใจที่เราตอกยังไม่ได้ทำให้สุก มันเป็นน้ำมันหกทิ้งหมด มันมาไม่ได้หรือ มันต้องมีเปลือกใจมา มันต้องมีงานใส่มา มันต้องสุกของมันมา มันต้องใส่ภาชนะของมันมา มันถึงมาได้

ถ้าจิตมันมีความสงบของใจเข้ามา มันมีสัมมาสมาธิขึ้นมา เคี้ยวมันออกใช้ปัญญาขึ้นมา มันจะเป็นประโยชน์กับเราทุกอย่างในการประพฤติกปฏิบัตินะ พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ขยับมันเพียรขึ้นไปจะเข้าใจและจะมีความชำนาญการของมัน พิจารณากาย พิจารณาเวทนา พิจารณาจิต พิจารณาธรรม พิจารณากาย แม้แต่พิจรณากาย มันก็เป็นพิจรณากายโดยปัญญาวิมุตติ ปัญญาวิมุตตินี้พิจรณากายโดยไม่เห็นกาย พิจรณากายโดยปัญญา พิจรณากายโดยปัญญามันรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึก มันจับความรู้สึกอันนี้ได้ และมันใช้ปัญญาเทียบเคียงขึ้นมา

พิจรณากาย พิจารณาปัญญา มันแยกโดยทางธรรมารมณ เป็นธรรมะ ธรรมะแยกแยะ แยกแยะจิตมันเห็นโทษ ให้มันหดสั้นเข้ามา หดสั้นเข้าๆ ถึงที่สุดมันปล่อยได้ กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ ไม่ใช่ชั้น ๕ เพราะอะไร พิจรณากายโดยที่ไม่มีภาพ พิจรณากายโดยปัญญา เห็นไหม ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ชั้น ๕ ถ้าพิจารณาโดยเจโตวิมุตติ เพราะจิตมันสงบขึ้นมา พอจิตสงบขึ้นมา มันพิจรณากาย เห็นภาพของกาย พิจรณากายโดยปัญญามันจะพิจรณากายโดยไม่เห็นภาพของกาย แต่มันใช้ปัญญาใคร่ครวญขึ้นมา เพราะพิจารณาโดยชั้น โดยความรู้สึก รูป เวทนา สังขาร วิญญาณ มันเป็นวัตถุที่จับต้องได้ มันพิจารณาของมันไป

พิจารณาโดยเห็นโทษว่ามันไปยึดของมัน เพราะถ้ากายเป็นเรา ชั้น ๕ เห็นไหม กายเป็นเรา เราเป็นกาย เห็นไหม กายมีในเรา เรามีในกาย มันเป็นเรื่องเดียวกัน กายมีใน

เรา เรามีในกาย กายเป็นของเรา จิตใจของเราเป็นอยู่ในร่างกายนี้ เห็นไหม สังโยชน์มัน ยึดของมันอยู่ ทีนี้พิจารณาไปถึงที่สุดสังโยชน์มันขาด เห็นไหม นี่พิจารณากายโดยไม่ เห็นภาพ พิจารณากายโดยปัญญาวิมุตติ พิจารณากายโดยเจโตวิมุตติ พอจิตสงบเข้ามา พุทโธๆ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิพอจิตสงบเข้ามา น้อมไปให้เห็นกาย พอเห็นกายขึ้นมา พอ เห็นกายขึ้นมา เห็นไหม วิภาสะ จับกายนี้แยกส่วนขยายส่วน พอแยกส่วนขยายส่วน มัน แยกออก ใหญ่ออก ทำลายออก เห็นไหม มันทำลายออกให้เป็นพุ่มอง ให้กายเป็นดินน้ำ ลมไฟขึ้นมา

มันพิจารณาออกไป พอมันแยกส่วนขยายส่วนออกไป มันเหลือสิ่งใด เวลามันดับ ไปต่อหน้ามันทำลายไปต่อหน้า แล้วมันเหลืออะไร จิตมันสะเทือนมากนะ จิตมัน สะเทือนมาก มันรู้ของมันขึ้นมา เห็นไหม ถ้ามันพิจารณาขึ้นมามันขึ้นมาอย่างนี้ มันมี ของมัน มันจับต้องของมัน ตั้งแต่จิตเป็นสัมมาสมาธิ มันจะเป็นโลกขนาดไหน ก็โลกนี้ แหละ ก็สัมมาสมาธินี้แหละ จะเข้าไปวิปัสสนามัน พอวิปัสสนาไป พอพิจารณาไป มัน ขยายส่วน มันทำลายหมดแล้วเหลืออะไร พอเหลืออะไร มันเก้อๆ เจินๆ มันปล่อย โอ้อโฮ มันมีความสุข นี่ไง ที่ว่าออกจากการพิจารณา มันจะลอยจะเบาขนาดไหน แต่ลอยเบา ขนาดไหนมันไม่สรุป

ไม่สรุปคือมันไม่จบสิ้นขบวนการของมัน เห็นไหม ซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ เล่าเวลา พิจารณาไป ถ้าใช้ปัญญานี้เหนี่ยวนำมาก เวลาทำความสงบของใจ พอใจสงบขึ้นมา มี ความสุข จนเราคิดว่าสัมมาสมาธิเป็นนิพพานได้ เพราะมันสุขมันมีความสุขสงบในใจ พอ เราใช้ปัญญาขึ้นไป ทำงานผู้บริหารนะ ทำงานทางโลกว่าทำงานแล้วเหนื่อยยากมาก ยัง ไม่ได้วิปัสสนา ถ้าเราเอาวิปัสสนา มันเหนื่อยกว่านั้น เหนื่อยจนหอบ บางทีออกมาที่ หอบเลย เหนื่อยมากเพราะอะไร เพราะมันใช้ปัญญาไป มันใช้พลังงานมาก พอใช้ พลังงานมากขึ้นไปมันพิจารณาไป ถ้ามันปล่อยนะ มันก็มีความสุขของมัน ถ้ามีความสุข ของมัน เห็นไหม ถ้ามันสุขปล่อยแล้วปล่อยเล่า กลับมาทำสมาธิแล้ว พิจารณาของมันซ้ำ ขยันหมั่นเพียร ฉะนั้น จิตเวลามันออกใช้ปัญญาแล้วมันเหนื่อยมันทุกข์ของมัน มันเลยไม่ อยากรู้

เวลาไม่อยากรู้ มันจะคาดหมายไปก่อนไม่ว่าควรจะเป็นอย่างนั้น พอมันปล่อยที่ หนึ่งมันน่าจะเป็นอย่างนั้น ครั้งนี้ละเอียดกว่าครั้งที่แล้ว ครั้งนี้ละเอียดกว่าครั้งโน้นอีก มันดีกว่าทุกทีเลย ถ้าพิจารณาไปมันปล่อยดีกว่าครั้งโน้นทุกทีเลย พอดีกว่านั้นก็กว่าใช่ พอ

นี่ก็ใช้ก็เลยประมาณ เพราะเราไม่มีสติปัญญาอะ มันจะเริ่มเสื่อม พอเริ่มเสื่อมก็รู้แล้ว ละ รู้ว่ามันไม่มีสิ่งใดถอดถอนไปจากใจ มันไม่มีสังโยชน์ขาดหลุดออกไปจากใจ ฉะนั้น เรากลับมาทำความเข้าใจ แล้วพิจารณาไป บ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ถึงที่สุดนะ เวลาพิจารณากายมันปล่อยขาดเลย นี่ในกายไม่มีในเรา เราไม่มีในกาย ขาดหมดเลย

การพิจารณาในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม เวลาถึงที่สุดแล้วมรรคมีหนึ่งเดียว พิจารณากายก็เหมือนกัน พิจารณาเวทนาจึงเหมือนกัน พิจารณาจิตก็เหมือนกัน พิจารณา ธรรมารมณ์ก็เหมือนกัน เพราะผลของมันมีหนึ่งเดียว อริยสัจมีหนึ่งเดียว แต่สิ่งที่เป็น หนึ่งเดียวเวลาพูดไปนี่มันจะเหมือนกัน คำว่าเหมือนกัน เห็นใหม่ เราจะได้กินไข่ เราจะ ได้เอาไข่มาตุ๋น มาทำอะไรกินเป็นประโยชน์กับเรา เพราะยังมีอยู่เห็นใหม่ เนี่ย พระ โสดาบัน พระสัทธา พระอนาคามันยังมีจิตอยู่ จิตมันต้องพัฒนาการของมันขึ้นไป มันมี ไข่อยู่ตลอดไปนะ ถึงที่สุด เวลาพิจารณาไปถึงที่สุด เห็นใหม่ เราจะต้องทำลายทั้งหมด

รูปนาม สิ่งที่เป็นรูปเป็นนาม สิ่งทั้งหลายต้องมีรูปมีนามอย่างนี้มันยังเป็นเรื่อง โลกๆ อยู่ มันมีไข่มีจันก็เป็นโลกทั้งนั้น มีความรู้สึกก็คือเรื่องโลกทั้งนั้น ทุกภพ ภพคือ โลก กิเลสสวะ ภาวสวะ อวิชชาสวะ มีภพอยู่เป็นโลกทั้งหมด เพราะอะไร เพราะพระ อนาคายังเกิดบนกามภพ พระอนาคายังไปเกิดบนพรหม นั่นก็คือภพนะ นั่นก็คือโลก มัน เป็นโลกๆ หนึ่ง ฉะนั้น ที่ไหนมีรูป ที่ไหนมีนาม พูดอย่างนี้ไม่ได้ เพราะรูปนามนี้ มัน แบบว่า รูปมันเป็นของหยาบๆ มันไม่เป็นปรมัตถ์ ถ้าเป็นปรมัตถ์มันไม่มีรูปไม่มีนาม มันยังไม่ถึง เพราะมันยังไม่ถึง พระโสดาพระสัทธาพระอนาคาทั้งนั้น มันมีของมัน มัน โลกทั้งนั้น มันมีใจมีพัฒนาการของมันขึ้นไป

นี่ในผู้ปฏิบัติจะรู้จะเห็น เพราะรู้เพราะเห็น เพราะมีการกระทำ มันถึงมี วิวัฒนาการ ถ้ามีวิวัฒนาการ ทำไมเป็นบุคคล ๘ จำพวกละ ทำไมเป็นพระโสดาบัน พระ สัทธา พระอนาคา แล้วพระอรหันต์มันเป็นอย่างไร เว้นไว้แต่ขีปปาปัญญาที่พรวดเป็น พระอรหันต์เลย มี แต่น้อยนัก น้อยเพราะอะไร คุณ คุณคนคิลิ คนคิสังคมมีน้อยกว่าคนชั่ว ใหม คนชั่วมากกว่าสังคม คนชั่วห่างาย คนคิหายาก แล้วประพฤติปฏิบัติขึ้นมา แล้วคนมี อานาจวาสนาบารมี สร้างมาขนาดนั้นนะ

ผู้ที่ฟังทีเดียวเป็นพระอรหันต์เลย เขาต้องสร้างบุญมาากนะ คุณ คุณองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ๔ อสงไขยสิ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ถ้าไม่มี ๔ อสงไขย มันพัฒนา

พันธกรรมทางจิตมันต้องแต่งมา มันต้องได้อบรม ได้คัดพันธุ์มาตลอด พอถึงที่สุดแล้ว เวลาถึงชาติสุดท้าย เห็นไหม เวลาปฏิบัติมันสมดุขของมัน มันจะตอบสนองทันที ความตอบสนอง แต่ของเราทำมาขนาดปัจจุบันเห็นไหม คุณสิ มันแค่คุณพินิจของเรา แค่ว่าความเห็นในโลกของเรา มันยังลุ่มๆ คอนๆ เดียวดีเดียวชั่ว เดียวดีเดียวร้ายตลอดเวลา มันยังไม่อยู่ในอำนาจของเราเลย

แล้วเราจะเอาชิปปาภิญญามาจากไหน แล้วถ้าชิปปาภิญญาไม่มีอย่างเรา เห็นไหม ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี เราขยันหมั่นเพียรของเรา ๗ วันทำเต็มที่ ไม่ได้ก็ ๗ เดือน ๗ เดือนไม่ได้ก็ ๗ ปี ๗ ปีเห็นไหม ๗ ปีดีกว่าในวัฏสงสาร ไม่มีต้นไม่มีปลาย ๗ ปีที่เราหมั่นเพียรของเรา ที่นี้ความหมั่นเพียรของเรา ให้มีสติสัมปชัญญะ มีสัปปายะ ๔ มีครูมีอาจารย์ มีหมู่คณะ มีศาสนาเป็นสัปปายะ มีหมู่คณะเป็นสัปปายะ เราก็มีโอกาสได้ประพฤติปฏิบัติ ที่นี้สัปปายะอย่างนี้มันก็อยู่ที่บุญกรรมของคนนะ บุญกรรมของคน โอกาสกาลเวลามันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา คนนะ ๗ วันเป็นอื่นแล้ว ความคิดคนมันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ถ้าเราทำของเรา เราตั้งใจของเราเพื่อประโยชน์กับเรา ถ้าตั้งใจของเรานะ ใครจะดี ใครจะชั่วเราจะประพฤติปฏิบัติ ใครจะดีจะชั่วเรื่องของเขา เราจะไม่ตามความดีความชั่วของเขาไป เราจะทำความดีของเรา แต่ความดีของเราถ้ามีกิเลสตัดหาความทะยานอยาก มันก็มรรคหยาบหม่อมรรคละเอียด คุณสิ พิจารณากายจนปล่อยกายแล้วตามความจริงแล้ว แต่ แล้วพิจารณาต่อไปละ พิจารณาต่อไป เห็นไหม มันก็ต้องทำความสงบของใจเข้ามา ทำให้มันสงบเข้าไปแล้วจับต้อง จับต้องในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม จับต้องได้ง่ายๆ จับต้องได้ง่าย มันมีของมันอยู่แล้ว จับต้องได้ง่าย แล้ววิปัสสนามันใช้ปัญญา ใคร่ครวญของมัน จับต้องได้ เวลาจับต้อง คุณสิ อย่างที่ว่าวิปัสสนาไป ใช้ปัญญาแล้วเหนื่อยมาก ความเหนื่อยมากขนาดไหน ก็ต้องมีความวิริยะ มีความอุตสาหะ มีความอดทน มีความอดทนนะ

ที่ว่า โอ๊ย พิจารณาไปมันเป็นการเพื่อฝันนะ พิจารณาแล้วมันปล่อย มันเป็นไปโดยสังขธรรม มันเป็นธรรมชาติ มันเป็นความจริง มันเพื่อเจือทั้งนั้น มันเพื่อเจือ เพื่อเจืออะไร สรรพสิ่งต่างๆ ในโลกต้องมีเหตุมีผล เหตุปัจจัยมันต้องมีของมัน ถ้าเหตุไม่สมควรทำไม่มีหรือกรรมที่จะเกิดขึ้นมาโดยสังขจะความจริงไม่มี ถ้ามันไม่มีขึ้นมา เราไหวพระ

ของเรา เพราะเราเองไม่ให้กิเลสของเราหลอกเราเอง เราไม่ต้องฟังให้คนอื่นมาชักนำเรา ออกนอกกลุ่มนอกรทางไป

เราพิสูจน์ตรวจสอบขึ้นมา โดยการประพาศปฏิบัติขึ้นมาแล้วเป็นปัจจัยจัดตั้ง เป็นสิ่งที่กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย มันพิสูจน์มาแล้ว สิ่งที่ไม่ใช่กาย กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กายเพราะเหตุใด ทำไมมันถึงไม่ใช่กาย ทำไมมันถึงไม่ใช่เรา เราก็ได้ทำมาแล้ว เราก็ได้เห็นมาแล้วว่า สิ่งทีจะถึงจุดๆ นี้ได้มันลุ่มลุกคลุกคลานมาขนาดไหน แล้ววิปัสสนาขึ้นมาจนถึงขั้นต่อไป พิจารณาให้มันสู่สภาวะเดิมของมัน เห็นไหม กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส มันจะแยกออกจากกันอย่างไร ถ้ามันแยกออกจากกัน แล้วไม่มีสิ่งที่ตอบสนองว่าสิ่งที่มันแยก เราจะเชื่อใจเราได้ไหม สิ่งที่เราไม่เคยเห็น

เราเก็บดั่งคำได้บาทหนึ่ง เราก็รู้ว่าดั่งคำบาทหนึ่งอยู่ในกระเป๋าของเรา เราเก็บได้ อยู่ในกำมือเรา เราเก็บของเราไว้ แล้วไอ้ ๕ บาท ๑๐ บาท เราไม่เคยเห็นมันเป็นอย่างไร เหริยบาทเราก็รู้เหริยบาท เหริย ๕ บาทเป็นอย่างไร เหริยสิบมันเป็นอย่างไร นี่เหมือนกัน โสดาบัน สิ่งทีพิจารณาไปแล้ว พิจารณากายมาเป็นโสดาบัน เราก็รู้ของเราแล้ว แต่ไอ้สิ่งที่สัทธาขึ้นมา กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใสมันเป็นอย่างไร เหริยบาททำอยู่แล้ว เหริย ๕ บาทเหมือนเหริยบาทใหม่ ถ้ามันไม่เหมือนเหริยบาทมันไม่เหมือนอย่างไร ถ้ามันไม่เหมือนกันเราจะวิปัสสนาของเราอย่างไร เราจะแก้ไขของเราอย่างไร

การแก้ไข การวิปัสสนาไป มันทำใจพิสูจน์ตรวจสอบ บ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า เดียวมันถึงที่สุดมันอันเดียวกัน ถึงที่สุดแล้ว พิจารณาอย่างไรมันก็อันเดียวกัน มันหลบเลียงกันไม่ได้หรอก ผู้ทีปฏิบัติฟังทีเดียวกั้รู้ว่าใครถึงขั้นไหน ใครเป็นไม่ เป็น ถ้าคนเป็นขึ้นมา มันถึงที่สุดมันปล่อยอย่างไร มันมีความจริงของมันนะ มันมีความจริงทีมันจะปล่อย มันจะขาด ขาดเลย พอขาดขึ้นไป ไอ้โฮ โลกนี้ว่าง โลกนี้ราบหมดเลยกลายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส นี่คือความจริง เพราะฉะนั้นในการประพาศปฏิบัติ จะเป็นแนวทางไหนก็แล้วแต่ แต่ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา ผลทีตอบสนองมันเหมือนกัน แล้วเหมือนกัน เพราะเหตุใด ถ้าไม่มีเหตุ ผลทีมันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร มันไม่ได้ไปเกี่ยว ไปขบเกี่ยวงาน ใบนันอยู่หรอกหน้า

ไอ้งานใบทฤษฎีของพระพุทธเจ้ามันนะ มันเป็นทฤษฎีของพระพุทธเจ้า มันเป็นความจริงของพระพุทธเจ้า แต่เป็นงานของเรา แต่ถ้าเป็นความจริงของเรา เห็นไหม เรา

รับรู้เองหมด เราทำเป็นความจริงของเราขึ้นมาหมดเลย พิจารณาซ้ำแล้ว พอมันปล่อยหมด ทีนี้งานกับไข่มันจะละเอียดไปเรื่อยๆ นะ ละเอียดไปเรื่อยๆ มันจะมีของมันไปตลอด โลกกับธรรมมันจะมีของมันไปตลอด เพราะโลกกับธรรมมันซับซ้อนกันขึ้นไป มันเป็นวุฒิภาวะที่สูงขึ้นไป มรรคหยาบมรรคละเอียดสูงขึ้น ไปเรื่อยๆ จนถึงที่สุด

ถ้าเข้าไปพิจารณาต่อไป สิ่งที่เป็นกามราคะ สิ่งที่ทำให้จิตนี้เวียนตายเวียนเกิดในโอหะ เนียในวิภูสงสาร พุคถึงการเกิดในวิภูสงสาร เราจะไปเกิดในวิภูสงสาร แล้วอะไรมันพาเกิดละ สิ่งของมันจะเกิดมันเกิดเองหรือ ไม่มีเหตุปัจจัยอะไรมันเกิด ถ้ามันไม่มีความโอหะ ไม่มีสิ่งต้นข้าวของจิต มันเอาอะไรไปเกิด สิ่งที่เกิดขึ้นมา ถ้าวิปัสสนาเข้าไปเห็นใหม่ ยิ่งละเอียดเข้าไปใหญ่เลย ทีนี้มันไม่มีงานแล้ว มันจะเป็นไข ไขกับเปลือกไข สิ่งที่เป็นไขกับเปลือกไข เพราะมันละเอียดเข้ามา เห็นใหม่ พิจารณาของมัน ถ้ามันพิจารณาโดยเจโตวิมุตติ มันจะเป็นอสุภะ อสุภะมันก็เป็นเรื่องร่างกายนี้ไง สิ่งที่เป็นร่างกายมันเป็นของมันตลอดไป

สิ่งที่เป็นอย่างมันตลอดไป จับพิจารณาไปบ่อยครั้งเข้า จนถึงที่สุด ถึงที่สุดนะมันจะทำลายตัวมันเอง ทำลายงาน ทำลายขั้น ๕ ขั้น ๕ อันละเอียด ทำลายงานทั้งหมด มันก็ปล่อย จิตนี้ว่าง ซับซ้อนเข้าไปบ่อยครั้งเข้า มีความวิริยะ มีอุตสาหะ พยายามประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นไป มันเป็นมหาสติมหาปัญญา มันเหมือนกับสิ่งที่มันจะจบกระบวนการแล้ว เราทำมาตลอดนะ เวลาเราทำขึ้นมา เราปฏิบัติใหม่ๆ เราก็อยากจะมีคนเกื้อหนุนจุนเจือ ถ้าเรายังไม่มีคนเกื้อหนุนจุนเจือ เราจะปฏิบัติไปด้วยความล้มลุกคลุกคลานของเรา แล้วเราก็จะมีความทุกข์มาก

แต่ปฏิบัติสูงขึ้นไปถึงที่สุดแล้ว ใ้อการเกื้อหนุนจุนเจือมันทำให้เราเสียเวลา เราต้องการเวลาของเรา มันจะเร่งความเพียรของเรา เร่งความเพียรของเรา เหมือนของมันจะได้ประสบความสำเร็จ มันจะมีความวิริยะอุตสาหะของมัน ด้วยความพอใจ แล้วเวลาปัญญามันเกิด เห็นใหม่ ปัญญาที่มันเป็นอัตโนมัติ มันจะหมุนอยู่ภายใน มันจะหมุนอยู่ภายในนะ แล้วเวลาจากข้างนอก ความเป็นอยู่ของสังคมนะ เราก็มีหมู่คณะใช้ใหม่ เราก็ต้องมีปฏิสัมพันธ์กันใช้ใหม่ เวลามันพูดมันคุยมันจะอยู่ข้างนอก ข้างในมันจะหมุนของมัน ข้างในมันจะมีปัญญาหมุนของมันอีกชั้นหนึ่ง ความหมุนของมัน มันละเอียดขนาดนั้น ถึงที่สุด ทำบ่อยครั้ง บ่อยครั้งเข้า ถึงที่สุดมันทำลายตัวมันเองนะ ทำลายกามโอหะ

ถ้าทำลายกาม โหระจริตมันปล่อยหมด พอมันปล่อยหมดต้องตรวจสอบเข้าไปบ่อยครั้งเข้า มันเศษส่วนที่เหลืออยู่นี้

อนาคา ๕ ชั้น พิจารณาบ่อยครั้งเข้าสะอาดบริสุทธิ์เข้าไปถึงที่สุด จนผู้ที่พิจารณาตัวมันเองเอาอะไรพิจารณาอะไร สิ่งที่ไม่พิจารณาไม่ได้ เห็นไหม สิ่งที่ไม่พิจารณาไม่ได้ นั่นล่ะใช่ นั่นล่ะอวิชา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า เราทำลายฟองอวิชาออกมาเป็นไก่อตัวแรกนะ สิ่งนั้นนั่นนะตัวอวิชา เราจะจับภาวสวะจับตัวภพได้อย่างไร จับตัวไข่ คูสิ เรามีงาน เรามีไข่ มันอยู่ด้วยกันมาตลอด แล้วเราทำลายขั้น ๕ ทั้งหมด ทำลายงานทั้งหมด เราเหลือแต่ไข่

จิตเดิมแท้นี้ฟองใส แล้วไข่นี้เป็นไข่เรื่องแสงด้วย เป็นไข่เรื่องแสง แล้วเวลาจับตัวเรื่องแสงจับตัวมันเอง เห็นไหม เวลามันทำลายแล้ว เพียงแต่เป็นบุคคลาธิษฐาน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเราเป็นไก่อตัวแรกเจาะจากฟองไข่ออกมา ออกมาเป็นตัวแรก เราเป็นบุคคลที่ประเสริฐที่สุด ที่นี้จิตของเราถ้าเราทำลายแล้วล่ะ เราทำลายเปลือกไข่ออกนั้นมา จิตที่มันทำลายเปลือกไข่ออกนั้นมา เห็นไหม จิตเดิมแท้นั้นฟองใส จิตเดิมแท้นั้นหมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้นั้นฟองใส จิตเดิมแท้ทำลายกิเลสทั้งหมด เห็นไหม ทำลายกิเลสทั้งหมดก็ทำลายไข่ ไข่นั้นไม่มีนะ เจาะเปลือกไข่ก็ไม่มี ถ้ามีอยู่ก็เป็นภพ ถ้ามีไก่ออยู่ ไก่นั้นเป็นนามธรรม เห็นไหม สิ่งนี้เป็นนามธรรม

เพราะจิตนี้เป็นนามธรรมอยู่แล้ว สิ่งนี้เป็นนามธรรม สิ่งที่มีอยู่ไม่มี ถ้าไม่ทำลายนี่รูปนาม ตัวปฏิบัติสัจจิต ถ้าทำลายรูปนามทั้งหมด เห็นไหม ถ้าเป็นปรมาตม์ เป็นสิ่งที่เป็ วิมุติ วิมุติมันทำลายแล้วมันออกไปทั้งหมด แล้วอะไรทำลายอะไร เอาอะไรทำลายอะไร แล้วมันจะทำลายกันอย่างไร ถ้าไม่มีใครทำลายกัน ไม่มีกระบวนการการกระทำ เหล่านี้ขึ้นมา มันจะถึงที่สุดได้อย่างไร มันจะพ้นจากโลกไปได้อย่างไร โลกกับธรรม โลกกับธรรมนะ อย่างหยาบๆ มันก็หยาบมาเรื่อยๆ พอละเอียดเข้าไปก็ละเอียดเข้าไปเรื่อยๆ ลึกซึ้ง ลึกกลับซับซ้อน ลึกกลับๆ ซับซ้อนจนถึงที่สุด เห็นไหม ทุกคนไม่กล้าหอก คูสิ เราทำลายงานไปแล้ว เราถือไข่ไว้ก็ว่าไข่ของเรา เราจะไม่ยอมปล่อยเลยเพราะเป็นของของเรา ถ้าทำไปแล้ว เราจะมีอะไรไปพูดคุยกับคนอื่นล่ะ เราจะมีหลักฐาน มีอะไรที่จะไปแสดงออกไปที่อื่นว่าเราได้ทำลายแล้ว

เราจะต้องเอาหลักฐานนี้ไว้ นี่ไง กิเลสมันหลอก มันจะยึดมัน มันจะทำให้เรา สงวนรักษา ถ้าสงวนรักษานั้นเห็นไหม พรหม มันจะไปเกิดเป็นพรหมนั้นอีกล่ะ เพราะ มันเป็นภพ มันเป็นวัตถุอันหนึ่ง ถ้ามันจะทำลายมัน แล้วมันจะทำลายตัวมันอย่างไร ใน เมื่อสิ่งกระทบมันไม่มี มันไม่มีขันธ มันเป็นความละเอียด มันเป็นนามธรรมล้วนๆ มัน เป็นปรัชญาการของมัน เนี่ย มันถึงอรหัตมรรค อรหัตผล นี่ย้อนกลับเข้าไป ย้อนกลับเข้าไป มันเป็นความลึกลับ มันทำลายถึงที่สุด เห็นไหม ไขก็ต้องทำลาย ไก่ก็ต้องฆ่าด้วย มรรคญาณ ถ้าเราไปฆ่าแกงกัน เราว่าเป็นเรื่องโลก เห็นไหม

แต่เวลาพูดถึงธรรมะ มันเป็นบุคคลาธิษฐาน มันเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม สิ่งที่เป็น ความคิด ความลึกซึ้งของเรา เรายังอธิบายออกมาไม่ได้ แล้วสิ่งนี้มันเป็นสติมหาสติ มัน เป็นมหาปัญญา มันเป็นปัญญาญาณ เป็นปัญญาอัตโนมัติ แต่ในเมื่อการแสดงธรรม ต้อง แสดงให้ถึงที่สุด ที่สิ้นสุดแห่งธรรมอยู่ที่ไหน ที่สิ้นสุดแห่งธรรมก็คือที่สิ้นสุดแห่งโลก ที่ สิ้นสุดแห่งโลกคือ ทำลายปฏิสนธิวิญญาณที่จะเกิดจะตายในโลกในพรหมต่างๆ ที่ สิ้นสุดของมัน ทำลายที่มันสิ้นสุด มันจะพ้นออกไปจากโลก พ้นออกไปจากวิภวสงสาร

นี่ไง ถ้าพ้นออกไปแล้ว อะไรเป็นไก่ อะไรเป็นไข่ อะไรเป็นจิตวิญญาณ ทำลาย หมดแล้ว อะไรเป็นนามธรรม อะไรเป็นรูปอะไรเป็นนาม นี่ไงปรมาตม์ มันทำลายรูป ทำลายนามทั้งหมด แต่รูปนามมันจะเกิดขึ้นมา มันเป็นปริยัติมันเป็นงาน มันเป็นวัตถุ มัน เป็นปริยัติที่สื่อความหมายกัน แต่ถึงที่สุดถ้ามีการประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริง เห็น ใหม

มันจะสิ้นสุดกระบวนการของมันด้วยภาคปฏิบัติ ด้วยภาคปฏิบัติมันจะเกิดสัจจะ เกิดอริยสัจจะจากจิตดวงนั้น จิตดวงนั้นได้ทำขบวนการของมัน ได้มรรคญาณที่เกิด ขึ้นมา นี่เป็นภาคปฏิบัติที่เกิดขึ้นมาจากการประพฤติปฏิบัติ ไม่ใช่เกิดจากปริยัติ ไม่ใช่เกิด จากงานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราศึกษามานี้เป็นงานขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นทฤษฎี เวลาทำขึ้นมามันก็จะป็นงานของเราเพราะเป็นร่างกาย ของเรา มันจะเป็นไขของเรา แล้วเราจะทำบ่อยครั้งเข้า ทั้งกินงาน ทั้งทำลายงาน ทั้งกิน ไข่ ทำลายไข่ จนถึงที่สุดทำลายทั้งหมดเลย พ้นออกไปเป็นวิมุตติ เป็นที่พ้นจากกิเลสเห็น ใหม นี่คือการประพฤติปฏิบัติในภาคปฏิบัติของเรา เอวัง